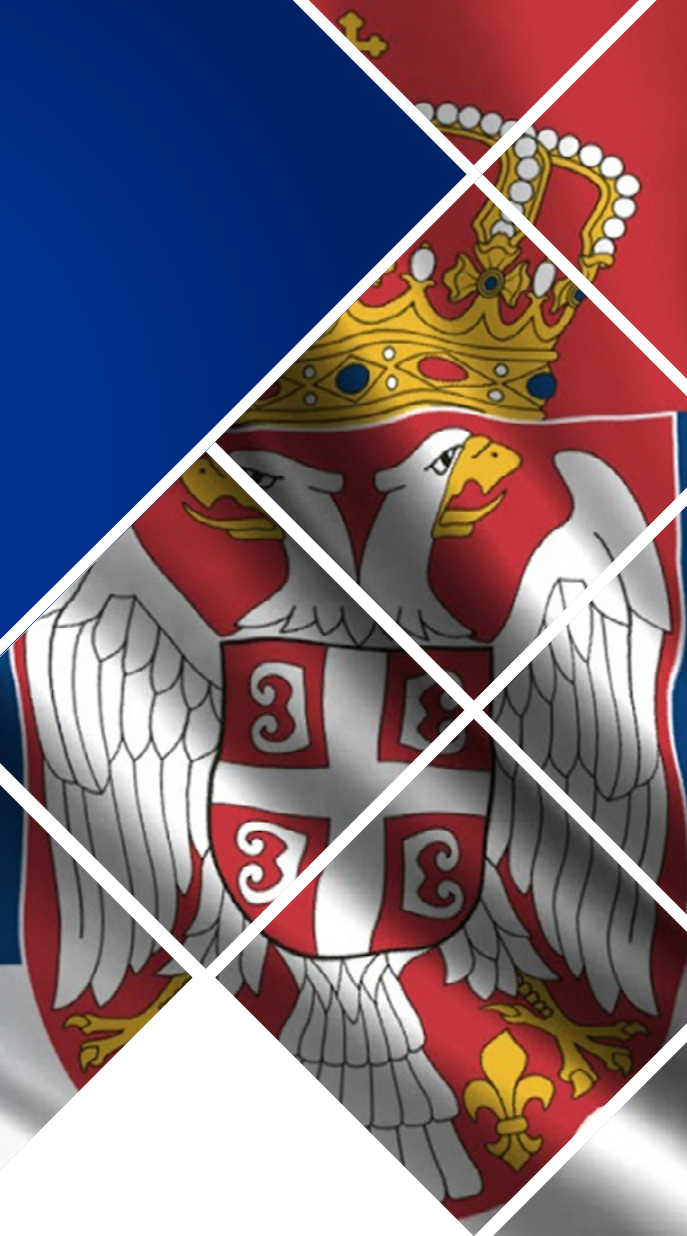

BILTEN RG35

Bilten radne grupe za Poglavlje 35
Nacionalnog konventa o Evropskoj uniji

NACIONALNI KONVENT

Nacionalni konvent o Evropskoj uniji predstavlja stalno telo u okviru kojeg se vodi tematski strukturirana debata predstavnika državne administracije, političkih partija, nevladinih organizacija, stručnjaka, privrede, sindikata i profesionalnih organizacija, o pristupanju Srbije Evropskoj uniji.

RADNA GRUPA 35

Cilj Radne grupa za pregovaračko poglavlje 35 jeste da pomogne proces normalizacije odnosa i unapredi život građana Srbije i Kosova kroz zastupanje predloga praktičnih politika, konkretnih rešenja za implementaciju Briselskog sporazuma i kroz promociju vrednosti Evropske unije.

Radna grupa je otvorena za sve organizacije civilnog društva, profesionalna i akademska udruženja i pojedince-eksperte koji se bave ovom temom.

UVOD

Dragiša Mijačić, koordinator Radne grupe Nacionalnog konventa o Evropskoj uniji za Poglavlje 35

Da li se sećate Unutrašnjeg dijaloga o Kosovu i Metohiji? Pokrenuo ga je predsednik Vučić na početku svog mandata i njime se bavio narednih godinu dana. Rezultate dijaloga predsednik nije objavio, iako je to više puta obećao naciji. Radna grupa Nacionalnog konventa o Evropskoj uniji za Poglavlje 35 više puta je podsećala predsednika na dato obećanje, poslednji put u direktnom pitanju na plenarnoj sednici u Skupštini Srbije početkom juna ove godine. Dobili smo odgovor da bi objavljivanje plana za rešavanje pitanja Kosova i Metohije bilo protiv interesa države Srbije. Otuda je svako dalje insistiranje članica Radne grupe za Poglavlje 35 na ovom pitanju izgubilo smisao, naročito zbog činjenice da drugačiji odgovor nećemo dobiti.

Da se podsetimo, Radna grupa za Poglavlje 35 uzela je učešće u Unutrašnjem dijalogu, debatom sa predsednikom Srbije koja je organizovana 31. marta 2018. godine. Ovo je ujedno bila i jedina debata u okviru Unutrašnjeg dijaloga u kojoj je učestvovao predsednik Vučić. Odluka o učešću nije bila nimalo jednostavna i doneta je nakon višednevnih konsultacija članica Radne grupe, u atmosferi medijskog pritiska i osuda mnogobrojnih pojedinaca i organizacija civilnog društva.

Razlog za prihvatanje učešća u Unutrašnjem dijalogu zasnivao se na stavu organizacija civilnog društva okupljenih u okviru Radne grupe za Poglavlje 35 da iskoriste svaku priliku dijaloga sa nosiocima visokih funkcija u državi kako bi iznele svoje stavove o vrednostima za koje se zalažu i koje promovišu vezano za pitanje Kosova i Metohije.

U susret učešću u Unutrašnjem dijalogu, članice Radne grupe usvojile su [Principe za rešavanje kosovskog pitanja](#) koji definišu zajedničke stavove u okviru kojih treba tražiti rešenja ovog kompleksnog problema.

Format samog događaja podrazumevao je da članice Radne grupe najpre iznesu svoja zapažanja, a zatim da se predsednik osvrne na izlaganja i postavljena pitanja. Debata je organizovana u okviru tri panela: 1) Politički aspekti sveobuhvatnog rešenja

kosovskog pitanja; 2) Položaj srpske zajednice na Kosovu i Metohiji; i 3) Pitanje Kosova i Metohije u kontekstu evropskih integracija Srbije – Poglavlje 35. Predsednik je učestvovao u prva dva panela, dok ga je na poslednjem panelu zamenila Jadranka Joksimović, ministarska za evropske integracije. Ceo događaj je trajao oko pet časova i sadržao se od 29 izlaganja. Skup je okupio veliki broj domaćih i stranih medija.

Iako Unutrašnji dijalog nije rezultirao donošenjem platforme za rešavanje kosovskog problema, debatu sa predsednikom Srbije možemo oceniti kao pozitivni primer dijaloga između nosioca najviših državnih funkcija i predstavnika organizacija civilnog društva. Uspeh se pre svega ogleda u vođenju otvorenog i konstruktivnog razgovora o važnim pitanjima, upravo onako kako treba da izgleda svaka javna debata u Srbiji.

Članice Radne grupe za Poglavlje 35 imale su šta da kažu predsedniku i javnosti u Srbiji na temu rešavanja kosovskog pitanja i normalizacije odnosa između srpskog i albanskog društva. Izlaganja su pripremana u skladu sa stavovima i principima organizacije civilnog društva čiji predstavnik je učestvovao u debati. Na ovaj način došlo se do diskusije na različite teme, od pitanja vezanih za rešenje kosovskog pitanja, preko kritike načina komunikacije našeg pregovaračkog tima i pitanja rešavanja ratnih zločina, do insistiranja na unapređenju kvaliteta života srpske zajednice na Kosovu i Metohiji i zaštite verskih i kulturnih spomenika.

Imajući u vidu da rešavanje kosovskog problema nije mnogo odmaklo od organizacije ovog događaja, u ovom prazničnom broju Biltena Radne grupe 35 želimo da podelimo sa Vama govore sa Unutrašnjeg dijaloga, kako iz razloga aktuelnosti istih u odnosu na trenutnu situaciju tako i u smislu podsetnika šta smo govorili na tom skupu.

Na kraju, želeo bih da iskoristim priliku da Vama i Vašim najmilijima poželim srećne praznike i puno uspeha i sreće u 2020. godini.

Politički
aspekti
sveobuhvatnog
rešenja
kosovskog
pitanja

UVODNO OBRAĆANJE

Nataša Dragoljović, koordinatorica Nacionalnog konventa o Evropskoj uniji

Poštovani gospodine predsedniče, uvaženi predstavnici Vlade, drage kolege i prijatelji, članice i članovi Nacionalnog konventa,

Želim da vam poželim dobrodošlicu na još jedan od sastanaka Unutrašnjeg dijaloga u kome Konvent učestvuje već četiri godine. Pratimo pregovore Srbije i Evropske unije u svih 35 pregovaračkih poglavlja i, prema procedurama Vlade i Narodne skupštine, od 2014. godine gotovo svakodnevno učestvujemo u dijalogu sa predstavnicima Vlade, Pregovaračkog tima, Narodne skupštine, kao i sa građanima o svim važnim pitanjima i aspektima pristupanja Srbije Evropskoj uniji. Oformili smo 25 Radnih grupa, okupili preko 700 organizacija civilnog društva u jedinstvenu platformu koja je danas uzor državama koje ulaze u pregovore sa EU. Ponosni smo na činjenicu da drugi uče od nas kako da u ovaj važan reformski proces uključe civilno društvo i informišu građane o svemu što se u njihovo ime pregovara u Briselu, kako da im omoguće da prate i utiču na pregovaračke pozicije, da grade odnose poverenja i poštovanja između Vlade i civilnog društva i grade nacionalni konsenzus oko ključnih društvenih pitanja.

Radna grupa za poglavlje 35 postoji i radi od samog osnivanja Konventa. Ostvarili su za to vreme veoma dobru komunikaciju sa Kancelarijom za KiM, održali veliki broj sastanaka i svoje stavove predstavili u Godišnjoj knjizi preporuka, koja je svedočanstvo o tome kako su tekli pregovori o članstvu Srbije u EU, šta su bili stavovi civilnog društva, a šta Vlade, šta je od naših preporuka usvojeno, a šta nije i što je najvažnije, svedočanstvo o tome da smo bili u stanju da razgovaramo na bazi ozbiljnih analiza i argumenata, da debatujemo, da se slažemo ili ne slažemo, ali da se čujemo i razumemo.

Vama, gospodine predsedniče, zahvaljujem na pozivu koji ste uputili Konventu za ovaj sastanak o potencijalnim rešenjima kosovskog pitanja. Naslovili smo ovaj sastanak tako: šansa ili prepreka evropskoj perspektivi Srbije. Nažalost, poglavlje 35 ostavlja u senci sva druga poglavlja. Kosovsko pitanje jeste pitanje svih pitanja i bez tog rešenja mi nemamo priliku da se u punom kapacitetu i sa punom pažnjom posvetimo i drugim reformama koje su našim građanima bitne: od životne sredine, preko obrazovanja, poljoprivrede, ekonomije, prava potrošača ili industrijske politike, do reforme pravosuđa, policije ili zdravstva. Sve je drugo uslovljeno napretkom u dijalogu Beograda i Prištine i primenom već dogovorenog. Da li nam se to dopada? Uopšte! Da li je to fer? Nije. Ali je to realnost. Na sreću, realnost je i nova Strategija proširenja EU na Zapadni Balkan do 2025. godine. Do tada bi trebalo da zatvorimo sva poglavlja, od kojih je tek trećina otvorena, a tek dva zatvorena. Nakon 18 godina to imamo kao rezultat. Sve je bilo na tom putu jedan korak napred, dva nazad. Od ta dva nazad, jedan je uvek bio vezan za Kosovo. Sad nam se baš žuri. Za 18 godina dete maturira. Velika matura znači zrelost. Znači i preuzimanje odgovornosti. Zato smo danas ovde. Da pokušamo da kao zreli i odgovorni ljudi damo podstrek i doprinos naporu da se dođe do kompromisnog i održivog rešenja za sveobuhvatnu normalizaciju odnosa srpskog i albanskog naroda. Zato smo prihvatili Vaš poziv. Imamo šta da kažemo i šta da ponudimo.

Iza današnjih kratkih izlaganja stoje godine i decenije rada naših organizacija civilnog društva i njihovih predstavnika, stotine analiza, istraživanja, mnogo terenskog rada, proučavanja uporednog iskustva, ali i građanskog aktivizma i hrabrosti. U veoma dobrom društvu ste danas. Prvi ste predsednik Srbije koji razgovara sa

Nacionalnim konventom i hvala Vam što ste izrazili nameru da čujete i naša mišljenja i predloge, pre nego što pristupite izradi platforme, koju ste najavili svojim inauguracionim govorom. Hvala i svim članicama Konventa koje su danas ovde, posebno Radnoj grupi za poglavlje 35 koja je organizovala ovaj sastanak, odabrala teme i govornike i omogućila da u ovom kratkom vremenu damo svoj doprinos budućem rešenju kosovskog pitanja.

Ja Vas, gospodine predsedniče, ohrabrujem da napišete tu platformu, da bismo znali da postoji neki plan. Kakav god. Jer svi drugi akteri kosovske drame, da ne kažem tragedije, imaju neki plan - javni ili tajni, dobar ili loš, svejedno. I njima ide po planu, sviđalo se to nama ili ne. Samo ga mi nemamo i samo se mi ponašamo inertno. I uvek isto: prvo nešto nećemo, pa posle hoćemo. I sve se nadamo pretaće. A neće. I sve više gubimo: ljudi, imovine, prava, ugleda, samopouzdanja, šansi i prilika. Čekamo da se drugi promene, da se okolnosti promene, da se vlade promene, samo mi ništa da ne promenimo. Ako istom problemu svaki put pridemo isto imaćemo isti rezultat. Isto znači status quo, a mi sve više gubimo iz dana u dan.

Nismo hteli da čujemo za Ahtisarijev plan, pa sad nemamo ni to. Albanci nisu hteli da čuju za EULEX, pa je on ipak tamo. Nismo hteli da razgovaramo o carinskom pečatu, pa ga Kosovo ima. I da ne nabrajam dalje. Kako mi sad da pretpostavimo da će se našim ili albanskim protivljenjem svakom tuđem predlogu, u nedostatku našeg sopstvenog, nešto promeniti u našu korist? Ja u to ne verujem.

Verujem da smo u stanju da napravimo plan i da prestanemo da gubimo ovo što nam je realno ostalo. Da prestanemo da gubimo vreme i prilike da spasimo ono što se realno spasiti može. Da gubimo strpljenje i naših građana i naših saveznika i prijatelja i neprijatelja. Niko više neće nama da se bavi, niti našim emocijama, niti da čeka da sami shvatimo da ovo jednostavno mora da se reši. Svakog dana će nam to sve grublje stavljati do znanja oni koji imaju plan i kojima već ide po planu.

Zato izađite sa tom platformom. Kakvom god. Zajedno ćemo je popravljati, prepravljati, raspravljati, usaglašavati, glasati, ubeđivati se i zastupati je. Dijalog mora da se nastavi. I unutrašnji i Briselski i sa susedima i sa prijateljima i sa neprijateljima. Ali bez plana i bez pouzdanih saveznika jedino što nećemo izgubiti je iluzija da će vreme umesto nas učiniti svoje. Ni njega više nemamo. Da je neko kosovsko pitanje pametnije rešio 1974. kad sam se ja rodila, ne bi moj sin prvo

proleće svog života proveo pod bombama, a rodio se na pragu XXI veka u sred Evrope. U poslednjoj Jugoslaviji. U Srbiji. Nikad nije bio na Kosovu. Niti će, kako stvari stoje. Rukometašice Kosova i Srbije koje nisu odigrale utakmicu pripadaju toj generaciji. Upoznaće se po turnirima i seminarima u inostranstvu. Neće smeti ili hteti da odu jedne kod drugih. Čija je to odgovornost danas i ko to treba da im omogući sad i odmah? Ne policija ili međunarodne institucije već svi mi. Čitavo društvo treba da omogući da deca odigraju svoju utakmicu. Jedino oni nisu nikakva opasnost. Zašto bi one predstavljale pretnju po bezbednost, a ne teroristi ili kriminalci?! O njima bi trebalo da se stara policija. Na vladama i Kosova i Srbije je da to omoguće - normalan život, slobodu kretanja, osnovna prava, pravo na izbor, na suživot, na oprost i pomirenje onih čiji su životi zamrznuti u strahovima i neizvesnostima zamrznutog konflikta. Tako po meni treba da izgleda sveobuhvatna normalizacija odnosa srpskog i albanskog naroda.

I na kraju, pošto smo to već smo rekli najvišim evropskim zvaničnicima sa kojima su članice Konventa imale priliku da razgovaraju u poslednje vreme, red je da kažemo i Vama: najoštrije osuđujemo atentat na Olivera Ivanovića i očekujemo da inspiratori, nalogodavci i izvršiocu budu pohapšeni i osuđeni. On je bio jedan od nas. Čovek koji se zalagao za mirno, trajno i održivo rešenje konflikta na Kosovu. Nedostaje nam u ovom dijalogu. I tek će nedostajati srpska intelektualna elita na Kosovu koja će biti u stanju da sa novim generacijama Albanaca vodi kosovsko društvo ka evropskim vrednostima i načinu života.

Najoštrije osuđujemo i nedavnu upotrebu sile od strane kosovske policije. Ne prekomerne, već potpuno nepotrebne primene sile. Ona je ta alternativa dijalogu, dogovoru i rešenju.

Kome to treba? Građanima koji su mogli da stradaju u novom oružanom sukobu sigurno ne. Dobro je da su se tenzije spustile, tako da danas možemo da razgovaramo o potencijalnim rešenjima i pitanjima od značaja za normalizaciju odnosa, evropsku perspektivu Srbije i radimo na prevazilaženju dosadašnjih zabluda, grešaka i političkih eksperimenata koje smo svi već preskupo platili. Nadam se da će vam sve što danas čujete biti od koristi tokom izrade platforme i nadam se da se dijalog ovim sastankom sa Vama ne završava već stvarno počinje.

Nadam se da se uskoro opet vidimo na nekom sastanku unutrašnjeg dijaloga, na otvaranju i zatvaranju poglavlja i konačno, na raspravama o strategiji razvoja Srbije.

FORUM ZA ETNIČKE ODNOSI
FORUM FOR ETHNIC RELATIONS

O UNUTRAŠNJEM DIJALOGU

Verka Jovanović, Forum za etničke odnose

Forum za etničke odnose je sa svojim timom analitičara pratio unutrašnji dijalog organizovan u periodu od 24. jula 2017. godine, pa do danas.

Unutrašnji dijalog je do sada vođen na dva načina:

- Institucionalizovano, gde spadaju okrugli stolovi u organizaciji i suorganizaciji Radne grupe za pružanje podrške vođenju unutrašnjeg dijaloga o Kosovu
- Van institucionalizovanih sesija unutrašnjeg dijaloga, u organizaciji političkih partija, nevladinih i drugih organizacija građanskog društva.

Ova dva načina vođenja unutrašnjeg dijaloga odvijala su se paralelno i Forum za etničke odnose je sa svojim timom analitičara pratio i jednu i drugu vrstu događaja.

Iz predsednikovog poziva na pokretanje unutrašnjeg dijaloga koji je objavljen 24. jula, izdvojile su se sledeće kategorije ciljeva unutrašnjeg dijaloga:

- široki unutrašnji konsenzus, koji bi trebalo da uključi što širi krug društvenih aktera,
- suočavanje sa realnošću,
- prevladavanje mitologije o Kosovu,
- trajno rešenje, rešenje koje bi bilo održivo i u budućnosti,
- miroljubivo rešavanje problema,
- ostvarivanje ključnih „naših“ (odnosno Srbije i srpske zajednice) interesa,
- „otvaranje vrata“ Evropske unije (EU).

Nijedan od ovih ciljeva nije u potpunosti ispunjen. Iako je

unutrašnji dijalog uključio veliki deo društva, izostalo je uključivanje svih slojeva društva na svim nivoima.

Dosadašnji tok potvrđuje ocenu da će se teško doći do konsenzusa. Suočavanje sa realnošću i demitologizacija Kosova takođe su ciljevi koji nisu pokazali uspeh tokom unutrašnjeg dijaloga.

Miroljubivo rešenje dovedeno je u pitanje jer postoji veliki broj zagovornika rešenja u vidu razgraničenja i održavanja statusa quo koja uključuju visok rizik od političkih, pa i oružanih sukoba.

Dakle, uzevši u obzir inicijativu i njene proklamovane ciljeve, institucionalizovani dijalog nije rezultirao dovoljnim brojem ostvarivih predloga za održivo i miroljubivo rešenje.

U okviru institucionalizovanog dijaloga, pokazalo se da je bilo prisutno ozbiljno zagovaranje dve opcije - razgraničenje i održavanje statusa quo, a primećeno je i prisustvo anti evropskog raspoloženja kod učesnika.

S druge strane, van institucionalizovanih sesija unutrašnjeg dijaloga, najaktivnije u organizovanju okruglih stolova i panela na temu Kosova bile su različite opozicione političke partije. Većina njih je javno odbacila inicijativu za vođenjem unutrašnjeg dijaloga i kritikovala način na koji je vođen. Međutim, jedan deo opozicionih stranaka isticao je svoje predloge rešenja, među kojima izostaju ona realna i konstruktivna.

PRILOG SESIJI O UNUTRAŠNJEM DIJALOGU

Sonja Licht, Beogradski fond za političku izuzetnost

Nijedno društvo ne može da funkcioniše bez dijaloga, odnosno da bude normalno društvo. Javna debata ili dijalog generišu ideje i rešenja problema s kojima se društvo suočava. Odsustvo dijaloga dovodi do zatvaranja celog društva i pojedinih grupa unutar njega u sebe, raste nepoverenje u sve, ali pre svega, u sopstvene mogućnosti da probleme prevazilazi, posebno one najteže od kojih zavisi njegoa budućnost.

Šta je, po mom mišljenju, do sada postignuto unutrašnjim dijalogom?

1. Konačno je započet razgovor o jednom od najtežih problema/ situacija s kojima se suočava naše društvo i naša država, a s kojima živimo već decenijama. Poslednjih godina razgovori o rasplitanju "kosovskog čvora" su gurnuti pod tepih, a ako su vođeni to se događalo isključivo u uskim krugovima.

2. Takav pristup vodi razaranju zdravlja celog društva, a nezdravo društvo generiše strah od svih drugih, nepoverenja u same sebe – u krajnjem destrukciji samo-destrukciji. (Mislim da je neophodno ponovo pročitati pomalo zaboravljene knjige Eriha

Froma "Zdravo društvo" i "Anatomija ljudske destruktivnosti")

Inače, nije tačno da nije bilo spremnosti niti mogućnosti za tu vrstu debate. Beogradski bezbednosni forum je svake godine od 2012. organizovao debate na razne teme značajne za srpsko – kosovske odnose, u saradnji sa Centrom za inkluzivno upravljanje. Prvo kao zatvorene sesije a onda smo ih otvorili i za medije. Pokazalo se da je interesovanje veliko i da je te teme moguće i apsolutno potrebno razmatrati usred Beograda.

Unutrašnjim dijalogom je, bez obzira na njegove mane, otvoren čitav niz novih pitanja i pristupa problemima i mogućim rešenjima – uključiv i priloge u medijima, kao na primer, u "Politici" u rubrici "Pogledi", "Danasu" "Blicu", nedeljnicima pa i u novim medijima i društvenim mrežama. Ovi potonji su pokazali, verovatno i mnogo više od samih organizovanih skupova, šta građani misle o odnosima između dva društva. Takođe je postalo jasno da su građani dosta slabo informisani, da se često umesto racionalnim argumentima priklanjaju emocijama, što je i razumljivo i ljudski, samo nije dobar vodič za nalaženje mudrih i održivih rešenja.

3. Pokazalo se da dijalog mora da bude dobro strukturiran, da se sučeljavaju ljudi unutar pojedinih profesionalnih, interesnih i političkih grupa, da bi se na taj način pretvorio u pravi razgovor umesto u niz monologa.

Šta nam je činiti dalje:

I. Unutrašnji dijalog mora da se nastavi ali kao pravi uvod u dijalog dva društva – srpskog i kosovskog, Srba i Albanaca. Taj dijalog mora da bude dobro pripremljen i vođen, pažljivo strukturiran i mora da obuhvati najrazličitije strukture unutar društava – od naučnika do preduzetnika, od lekara do novinara. Stoga je izuzetno važno da ljudi koji se sastaju prepoznaju slične ili zajedničke problem i interese. To se već potvrdilo u saradnji dve privredne komore, a evo samo dan pre našeg razgovora, u Valjevu je održan uspešan sajam žena-preduzetnica, na kojem su uzele učešće i preduzetnice s Kosova. Ovih dana, nažalost, takvi skupovi na kojima učestvuju Srbi i Albanci s Kosova i Srbije su mnogo ređi nego što je ranije bio slučaj. Podsećam na ovom mestu da su dugi niz godina taj dijalog između dva društva održavale, pre svega, organizacije civilnog društva, jedan broj medija i umetnika.

2. Dijalog između dva društva treba da bude usmeren na rešavanje sadašnjih problema a da bi se gradila drugačija budućnost. No on će pre svega, služiti za izgradnju uzajamnog poverenja.

3. Neophodno je obezbediti dobro i pravovremeno izveštavanje o tom dijalogu kako bi se smanjio prostor za manipulaciju i 'lov u mutnom' svih onih kojima do istinske saradnje i pune normalizacije odnosa nije stalo.

Duboko sam uverena da se samo uključivanjem oba društva u dijalog može osigurati uspeh kako Briselskog sporazuma tako i narednih dogovora, postignuta rešenja učiniti održivim, a oba društva obezbediti da budu otpornija na sve negativne izazove. Danas od nas zavisi mnogi više nego što mislimo – ako ne iskoristimo ovaj trenutak istorija će nas pamtiti kao gubitnike, kao one koji su proigrali budućnost.

Stefan Surlić, Centar za interdisciplinarnu studiju Balkana

Poštovani predsedniče Republike Srbije
Uvaženi članovi Nacionalnog konventa,

U svom izlaganju želeo bih da kao istraživač Centra za studije Balkana pružim kratku analizu dosadašnjih predloga, kao i da ponudim jedno od mogućih modaliteta za rešenje statusa Kosova.

U odsustvu sporazuma, odnos u kojem Beograd na međunarodnom planu može učiniti status Kosova trajno spornim, a Priština imati nekontrolisanu faktičku upravu nad teritorijom i ljudima na Kosovu, obe strane čini dugoročnim gubitnicima. Nedavni događaji su upravo potvrdili ovu činjenicu. Priština je neostvarenost kosovske državnosti nadomešćivala primenom prekomerne sile, ponižavajući predstavnike Srbije, ali i predstavnike Kosova srpske nacionalnosti. Na taj način poslala je jasnu poruku o monoetničkoj ideji Kosova, gde albanski ministri uživaju privilegije, a srpski mogu da završe i sa polomljenim rebrima. Sa druge strane Beograd je nedostatak stvarnog suvereniteta Srbije nad Kosovom potvrdio slanjem svojih predstavnika alternativnim putem da sa ili bez odobrenja Prištine, na okruglom stolu potvrdi nesporni status Kosova i Metohije kao neotuđivog dela Srbije. Politika u kojoj je Kosovo

sveta srpska zemlja, a Albanci demografski okupatori. Ako je tako kao što obe strane tvrde, zašto uopšte pregovaramo i vodimo unutrašnji dijalog?

Gospodine predsedniče, kada je jedan ugledni profesor Univerziteta u Beogradu, početkom devedesetih došao da zamoli Miloševića da bude taktičan i kompromisan, jer znajući Albance, reč je o ponosnom i prkosnom narodu, Milošević je odgovorio: „Mogu da mi pljunu pod prozor“. Svi kasniji lideri Srbije su svoje političke sudbine završavali upravo Kosovom. Pred Vama je istorijska prilika, jedinstvena, da većinsku podršku građana koju uživate, kao i pomoć pojedinih evropskih i svetskih lidera, možete iskoristiti, ne za krilaticu „mogu da mi pljunu pod prozor“ već da odgovorno, kompromisno postignete istorijski sporazum i rešite pitanje Kosova.

Skorija istorija sukoba nam je pokazala da je potrebno tri dana neodgovornih političkih izjava i medijskih naslova da se započne rat, i 30 godina da se izgradi krhki mir. Mi smo se danas ovde okupili da kao odgovorni predstavnici civilnog društva pokažemo da smo za mir, uprkos naslovnim stranama koje govore o ratu.

Odsustvo dogovora značilo bi približavanje Kosova Albaniji, obespravljen status Srba, trajno oduzetu privatnu i državnu imovinu, kao i blokiran put evropskih integracija Srbije. Čak i u slučaju pozitivnih geopolitičkih promena, zamrznuti konflikt bi nas u budućnosti suočio sa dvomilionskom populacijom na Kosovu koja nema nikakav identitet u vezi sa Srbijom i živi decenijama u posebnom političkom sistemu.

Interes Srbije je obezbeđivanje delotvorne autonomije za Srbe na Kosovu, sa egzistencijalnom sigurnošću koju bi obezbeđivalo vlasništvo nad preduzećima koja se nalaze na teritoriji ZSO, kao i nalaženje modela za specijalni status srpske kulturne baštine. Zdravstvo i obrazovanje posebno univerzitet u Mitrovici za Srbe mora ostati u okviru sistem Srbije kao stečeno pravo, kao i pravo SPC da svoju baštinu zaštiti u okviru institucija Srbije i pred UNESCO.

Podela teritorije takođe nije rešenje, jer su time Srbi južno od Ibra, koji su većina, osuđeni na marginalizaciju i nestanak. Srbima na Kosovu je potrebna snažna autonomija koju osiguravaju pre svega opštine na severu.

Rešenje se ogleda u dogovoru koji bi Srbima omogućio osećaj da žive u Srbiji, a Albancima da su ostvarili svoju državnost. Sporazum o normalizaciji odnosa bi trebalo da bude sporazum o principima i zadacima koji će biti sprovedeni u narednom petogodišnjem periodu. On iziskuje promene ustava Srbije, ali i

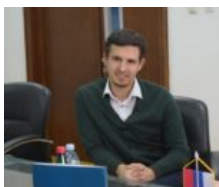
Kosova, jer ZSO da bi bilo trajno rešenje mora postati ustavna kategorija.

Normalizacija odnosa bi trebalo da bude finalizovana Sporazumom o specijalnim vezama. Specijalne veze Beograd i Prištine bi se ogledale u institucionalnoj formi međuvladinih saveta i ministarskih konferencija koje bi obezbeđivale da dva sveta deluju kao jedan – kroz jedinstveno tržište, zajedničke infrastrukturne projekte, bezbednosnu saradnju, akademsku razmenu, uopšte slobodno kretanje ljudi i zagarantovan pravni status za Srbe i Albance gde god se nalazili.

Srbija ne može formalno da prizna nezavisnost Kosova, jer bi taj privid rešenja doveo do trajnog društvenog i nacionalnog rascepa unutar Srbije, ali bi trebalo da se pomiri sa konstantom višedecenijskog neuspeha u integraciji Albanaca. Njihova legitimna želja da žive u zasebnom političkom sistemu trebalo bi da se podrži i na međunarodnom planu. Sa druge strane, Srbi sa Kosova odavno čekaju da iz življa budu pretvoreni u ljude, bezbedne i slobodne. Duguje im se život, a ne višegodišnja talačka kriza u kojoj zajednički učestvuju Priština i Beograd. Vreme je za istorijski dogovor.

BRISEL + ZA SVEOBUH VATNI SPORAZUM

Dušan Milenković, Centar za društveni dijalog i regionalne inicijative

Centar za društveni dijalog i regionalne inicijative je saglasan sa izrečenim stavovima o nedostacima i potrebi nastavka Unutrašnjeg dijaloga, pri čemu dodajemo i da je dijalog trebalo da prethodi pregovorima, a ne da bude završni čin istih.

Ovonedeljni događaji u Kosovskoj Mitrovici, kao i retorika koja se može čuti u Beogradu i u Prištini nedvosmisleno ukazuju da u narednom periodu možemo očekivati ubrzanje dinamike u pogledu rešavanja kosovskog pitanja, kao i nastavak pritisaka na obe strane, a pre svega na Beograd da postigne sveobuhvatni sporazum o normalizaciji odnosa sa Prištinom. Uviđamo značaj postizanja tog sporazuma za integraciju Srbije u EU, ali još važnije i za opstanak i osnaživanje srpskog naroda na Kosovu, jer je to, pored toga što je državni i nacionalni interes Republike Srbije, i stvar identiteta. Identitet je stub izgradnje svake društvene zajednice, te se ovo pitanje odnosi i na sve članove naše zajednice, bili oni na Kosovu ili širom Srbije.

Osvrt na (ne)uspešnost pregovora

Pre naših predloga, moramo se kratko osvrnuti na dosadašnji tok pregovora i postaviti pitanje kako smo došli u situaciju da se u ovom trenutku od Srbije zahteva da za, još uvek maglovitu i u obuhvatu nejasnu Zajednicu srpskih opština podržimo Kosovo na putu članstva u Ujedinjenim nacijama? Kako smo od izraženog stava «ništa nije dogovoreno dok se sve ne dogovori», prvo sproveli skoro sve što je dogovoreno, bez da se obezbedimo i uslovimo sprovođenje celokupnog sporazuma sprovođenjem ključnih tačaka od strane druge strane potpisnice.

Mi smo u prethodnom periodu, ispunili gotovo sve članove Briselskog sporazuma, integrisanje policije i civilne zaštite i sudstva, sprovođenje izbora i učešće Srba u kosovskim

instiucijama, slobodu kretanja, telekomunikacije i na taj način promenili faktičko stanje na terenu, a za uzvrat smo ostali na tome da nešto o čemu smo govorili i 2013. i 2015. godine kao «krunskom dragulju» sporazuma, a to je Zajednica srpskih opština, još uvek nije sprovedeno. Izražavamo veliku zabrinutost zbog neuspeha pregovaračke strategije usled kojeg, priterani u čošak, ispada kako sada tek treba da se izborimo za ono što smo dobili sporazumom, i to dajući zauzvrat podršku članstvu Kosova u UN. **Da zaključimo, Beograd je političku cenu Zajednice već platio sprovođenjem Briselskih sporazuma, UN stolica za Kosovo nije trebalo da bude ta cena.** Smatramo da u tom smislu Beograd mora pokazati više takta, mudrosti, i strategije kako bi Zajednica zaista bila taj, citiram, «ugaoni kamen opstanka i očuvanja srpskog naroda na Kosovu». Imamo u vidu težinu pregovaračke pozicije Beograda i pregovore na više nivoa koje Srbija vodi, ali to ne sme biti opravdanje za ad hoc pristup i neuspešnu strategiju.

Predlog

Iz gore navedenih razloga, neophodno je da se ta razmena ustupaka učini razumnom i da pre ovako velikog odricanja osiguramo da se niz političkih koraka sprovede na obe strane. Naša sugestija državnom vrhu tiče se tri neophodnosti koje omogućavaju osnaživanje srpskog naroda na Kosovu, a to su: suštinski jaka Zajednica srpskih opština; povećana prava i zaštita Srpske pravoslavne crkve i srpskog kulturnog nasleđa na Kosovu; kao i uključivanje kosovskih Srba u Briselski proces i dugoročno jačanje i osnaživanje kredibilnih srpskih političkih predstavnika.

Prva neophodnost

Zajednica mora da bude formirana na način da omogući opstanak i dugoročno osnaživanje srpskog naroda na

Kosovu, kako u deset većinski srpskih opština tako i u ostalim opštinama u kojima Srbi žive, i to na sledećim osnovama:

- 1) Zajednici se mora omogućiti “izvršna nadležnost” u oblastima obrazovanja, zdravstva, socijalne zaštite, ekonomskog razvoja i urbanog i ruralnog planiranja, koja joj se u Prištini osporava, kako bi Zajednica uopšte imala bilo kakvog smisla za srpski narod. Ove četiri oblasti su ključne za funkcionisanje svakodnevnog života u srpskim sredinama, i u mnogobrojnim istraživanjima sprovedenim na Kosovu su navedene kao osnova dugoročnog opstanka. U tom smislu su od posebnog značaja obrazovanje i zdravstvo koje zajedno zapošljavaju nekoliko hiljada radnika. 2) Kontinuirano transparentno finansiranje Zajednice od strane Beograda, sa mogućnošću Prištine da ima uvid, ali ne i da menja namenu ovih sredstava. Zajednica mora dobijati finansije iz Beograda dok god privatni sektor ne ojača dovoljno da postane stub ekonomskog razvoja.
- 3) Zajednici se mora omogućiti da poseduje i upravlja imovinom, i formira i ima vlasništvo nad kompanijama koje pružaju lokalne usluge iz delokruga Zajednice, kao i sklapanje ugovora, uključujući i ugovore o radu;
- 4) Zajednica mora imati mogućnost zapošljavanja javnih službenika, ono što joj se onemogućava odlukom Ustavnog suda Kosova iz 2015. godine. Jer samo na ovaj način Zajednica može da inkorporira one radnike u državnim organima Republike Srbije koji za sada nisu integrisani u kosovski sistem i iz očiglednih razloga neće moći (poreska uprava, itd.).
- 5) Raspored sredstava Zajednice po opštinama članicama mora biti pažljivo metodološki isplaniran, jer nepravedna raspodela može dovesti do političkih podela unutar same Zajednice, kao i do neravnomernog regionalnog razvoja koji nesumnjivo dovodi do iseljavanja stanovništva;
- 6) Zajednica bi trebalo da formira i Kancelariju za lokalni ekonomski razvoj, Kancelariju za pravnu pomoć, kao i da oformi kreditni fond. Ove institucije bi se bavile, redom: zajedničkim projektima u susednim opštinama, na osnovu generalnog urbanističkog plana Zajednice; nerešenim imovinsko-pravnim pitanjima, i slučajevima predviđenim po sporazumima o katastru; i podrškom privrednika u opštinama članicama i nakon povlačenja donatora, dok bi Srbija mogla da bude kreditor ovog fonda.
- 7) Zajednica mora preuzeti ključnu ulogu u funkcionisanju Univerziteta u Kosovskoj Mitrovici i napraviti ozbiljne reforme, tj. ojačati ljudske i institucionalne kapaciteta i fokusirati se na oblasti društveno-humanističkih nauka značajnih za opstanak i jačanje prava srpskog naroda na Kosovu, i jačanje departmana prirodnih nauka. U prvim redovima to su zanimanja poput inženjera vodoprivrede, elektrotehnike, informatike i rudarstva, antropologa, politikologa, etnologa i albanologa. Ovakvo

osnažena Zajednica može biti preduslov za saglasnost Srbije za stolicu UN za Kosovo, i samo ovakva Zajednica može biti osnova za dugoročni proces pomirenja i opstanak srpskog stanovništva na Kosovu.

Druga neophodnost

Upravo zbog (gorepomenutog) identiteta, Srbija kroz Sporazum mora osigurati autonomiju i imovinu Srpske pravoslavne crkve, što Ahtisarijev plan donekle omogućava. U tom smislu, Sporazum mora da garantuje Srbiji da Kosovo neće, pri ulasku u UNESCO, srpsko kulturno nasleđe tretirati kao sopstveno, već isključivo kao nasleđe Srpske pravoslavne crkve na Kosovu. Sadašnja praksa i u Prištini i u Tirani je da se u pojavnom i javnom takvo nasleđe predstavlja kao pravoslavno nasleđe na Kosovu, bez ikakvog prefiksa srpsko, što je nedostojanstveno falsifikovanje istorije.

Treća neophodnost

I na kraju, ali ne i najmanje važno, nakon postizanja Sporazuma, postoji nužnost da se odrekemo praksi podela Srba na Kosovu na “naše” i “njihove”, na “lojalne” i “izdajnike”. Posledice takvog pristupa su vidljive u poslednjih nekoliko meseci, a dugoročno će tek početi da se osećaju. Beograd mora odustati od apsolutne kontrole srpskih političkih predstavnika na Kosovu.

Politika je umetnost mogućeg, i zahteva promišljanje i kreativnost, a promišljanje zahteva slobodnu volju. U skućenom političkom prostoru Kosova slobodna volja i kreativnost srpskih političkih predstavnika prave razliku između katastrofalnih grešaka i genijalnih rešenja. Trenutna srpska politička elita na Kosovu, nastala na selektivnom izboru Beograda, nema dovoljno kapaciteta da očuva i ostvari ono što je u ovakvom političkom trenutku i u godinama koje dolaze realno moguće, a to je ostvarivanje potencijala i osnaživanje srpskog naroda zarad njegovog opstanka na Kosovu. To bi bila i najveća patriotska dužnost. Sledeći, i svaki izbori nakon Sporazuma moraju biti fer i slobodni, i Beograd mora svesrdno podržati pobednike, ko god da su.

Smatramo da bi kosovski Srbi trebalo da postanu aktivni učesnici u Briselskom procesu, a pogotovo u finalnoj fazi istog. Sve strane govore da im je cilj normalan život kosovskih Srba, a niko ne pokušava da ih uključi u proces koji direktno utiče na njihov život. Dakle, Sporazum bi trebalo da bude prihvaćen i od strane kosovskih Srba, južno i severno od Ibra.

KAKO DO REŠENJA ZA KOSOVO?

Nikola Burazer, Centar savremene politike

Gospodine predsedniče, dame i gospodo, predstavnici Vlade, Nacionalnog konventa o EU i medija. Danas ću pokušati da dam svoj doprinos debati u vezi sa političkim rešenjem kosovskog problema.

Kako se meni čini, postoje četiri scenarija razrešenja kosovskog problema:

1. Održanje statusa quo, odnosno odsustvo ikakvog rešenja
2. Priznanje Kosova kao nezavisne države od strane Srbije, onako kako to traži Priština
3. Podela Kosova, odnosno pripajanje Severa centralnoj Srbiji uz priznanje nezavisnosti Kosova
4. Normalizacija odnosa bez priznanja nezavisnosti Kosova

Održavanje statusa quo jednostavno nema smisla nakon svih koraka koji su učinjeni u dijalogu sa Prištinom i nakon obaveza koje je Srbija prihvatila Pregovaračkim okvirom iz januara 2014. i koje se sada nalaze u poglavlju 35. Ponavljam, Srbija je ove uslove prihvatila, i ako želi da nastavi svoj put ka članstvu u Evropskoj uniji, mora i da ih se pridržava. Takođe, položaj Srba na Kosovu vremenom postaje sve teži.

Drugi scenario, odnosno priznanje celovitog Kosova kao nezavisne države, onako kako to traži Priština, ne bi imalo mnogo smisla za Srbiju. Za početak, to formalno niko od Srbije niti traži niti može da traži, uzimajući u obzir da ne priznaju sve članice EU Kosovo kao nezavisnu državu. Takođe, priznanjem Kosova Srbija bi izgubila sve mehanizme i sav uticaj koji joj je na raspolaganju da zaštiti srpske interese i položaj Srba na Kosovu.

Treći scenario, podela Kosova uz priznanje, deluje realistično i na prvi pogled omogućava zaštitu interesa i Srba i Albanaca, kao i dugoročno rešenje srpsko-albanskog sukoba. Međutim, deluje kao da međunarodna zajednica ne želi da prihvati ovakvo rešenje i da bi bez nekakve radikalizacije situacije ovo rešenje bilo teško ostvarivo. Ako bi se ostvarilo, međutim, bilo bi od izuzetne važnosti da se spreči bilo kakvo nasilje i da sporazum o normalizaciji sadrži garancije za Srbe južno od Ibra. Možda bi mogla da se napravi simetrija prava Srba na Kosovu i Albanaca u Srbiji, za koju bi obe strane bile zainteresovane.

Četvrti scenario, onaj najizgledniji, jeste normalizacija odnosa Srbije i Kosova bez priznanja Kosova od strane Srbije. Uzeću tu slobodu da izrazim mišljenje da je celokupni dosadašnji proces pregovora vodio u tom smeru i da se čini da je to bila pozicija

Srbije još od samog početka političkog dijaloga. To je minimum koji od Srbije očekuje Evropska unija i maksimum na koji bi srpska javnost pristala.

Od samog početka je jasno da je ovo najizgledniji scenario i da se on bazira na ključnim dokumentima za proces pristupanja Srbije EU – pregovaračkom okviru iz januara 2014 i zajedničkoj poziciji EU za poglavlje 35 sa kraja 2015 godine. Prilikom debata o Kosovu, kao i u okviru samog unutrašnjeg dijaloga, često se govori kao da ovi dokumenti ne postoje.

Tu dolazimo do 2 pitanja.

Prvo, kako dizajnirati sporazum o sveobuhvatnoj normalizaciji tako da on odgovara kako obavezama, tako i interesima Srbije?

Drugo, kako učiniti javnost u Srbiji, kao i na Kosovu, spremnom da prihvati ustupke koje će obe strane neminovno dati u procesu normalizacije. Moje mišljenje jeste da unutrašnji dijalog ima upravo ovo za svrhu, te da je zato i pokrenut.

Kratko ću ponuditi odgovor na prvo pitanje. Jasno je da se ovim sporazumom mora omogućiti napredak Kosova u EU integracijama (po slovu Briselskog sporazuma), da li putem zelenog svetla za članstvo u UN ili nekako drugačije, kao i u potpunosti integrisati sve srpske strukture na Kosovu u skladu sa zakonima Kosova. Veće je pitanje šta Srbija dobija za uzvrat. Smatram da bi Srbija morala da na adekvatan način osigura položaj Srba na Kosovu, zaštitu kulturne baštine i svoje ekonomske interese.

Treba pronaći odgovarajući kompromis i kreativna rešenja koja će biti prihvatljiva za obe strane. Postoje različiti primeri, poput Severne Irske, gde su određena rešenja uspela da u dobroj meri

razreše konflikt. Pronalaženje rešenja je sasvim moguće, ali se ova rešenja moraju adekvatno objasniti građanima.

Drugo pitanje je takođe važno – kako pripremiti javnost na punu normalizaciju odnosa. Prvi korak je već načinjen – predsednik je jasno govorio o potrebi da se odmaknemo iz mitova i pogledamo realnosti u oči, i otvorio unutrašnji dijalog. Međutim, potrebno je učiniti daleko više od toga.

Prvo, stvoriti u društvu atmosferu koja pogoduje dijalogu. Ne može se otvoreno govoriti o Kosovu tamo gde su svi oni koji imaju nepoželjno mišljenje nazvani izdajnicima. Svojevremeno se i Oliver Ivanović našao na stubu srama i bio obeležen kao izdajnik nekoliko meseci pre ubistva.

Drugo, prestati sa zapaljivom retorikom i jasno i glasno reći građanima šta je suština dijaloga sa Prištinom, na šta se Srbija obavezala u okviru pregovora sa EU i zbog čega je za nas važno da se ovaj proces uspešno završi. Da ne pobeđujemo u Briselu 5:0, već da pronalazimo kompromis. Da ne pregovaramo sa „teroristima“, već sa predstavnicima vlasti koje smo sami prihvatili kao legitimnog sagovornika.

Treće, uključiti građane u proces odlučivanja. Naročito Srbi na Kosovu treba da imaju ulogu u celom procesu, umesto što u njihovo ime pregovaraju i Beograd i Priština, a oni žive u strahu, i na osnovu skorašnjih istraživanja, ne veruju apsolutno nikome.

Četvrto, iskoristiti kapacitete koje poseduje civilno društvo. Mnoge organizacije koje su ovde prisutne su radile godinama, ako ne i decenijama, na različitim oblastima u vezi sa Kosovom i dijalogom Beograda i Prištine. Mnoge imaju ekspertizu da pomognu kako da se javnost bolje upozna sa situacijom na Kosovu, tako i da pomognu našim državnim organima u pronalasku adekvatnih rešenja.

Ivan Đurić, Inicijativa mladih za ljudska prava

Unutrašnji dijalog razumem kao šansu za potez koji je srpsko društvo decenijama izbegavalo - suočavanje sa sopstvenom prošalošću, sadašnjošću i budućnošću.

Proces saradnje i dijaloga srpskog i kosovskog društva decenijama je praktično nepostojeći. Podele među ljudima izazvane ratnim sukobom i propagandom nisu prevaziđene, naprotiv - nacionalističke elite sa obe strane ih uspešno hrane i podstiču. U takvoj atmosferi odrastaju generacije mladih, koje su od rođenja kontaminirane stereotipima koje opisuju albanski, ili srpski - narod kao arhi-neprijateljski, uzurpatorski, simbol zla. Među ekstremnim nacionalizmima, srpskim i albanskim, nema gotovo nikakve razlike, a zajedno proizvode sinergijski efekat - koja oslobađa mržnju, nasilje i samoizolaciju.

Mlade generacije se moraju upoznati da bismo obezbedili mir i izgradili poverenje. Vrlo jasno i konkretno - potrebni su nam programi razmena mladih, institucionalni programi - koji će posleratnim generacijama pružiti priliku da izgrade međusobne odnose na drugačijim osnovama od trenutnih koji su im zadati od generacije njihovih roditelja i nastavnika. Ovde je simbol Albanca primitivni terorista, ili narko diler, a na Kosovu je simbol Srba uniformisani ratni zločinac. Mladima moramo omogućiti

da saznaju istinu jedni o drugima, da zajedno rade i stvaraju nove vrednosti da bismo promenili realnost u kojoj živimo.

Unutrašnji dijalog ne smemo posmatrati samo kao platformu za utvrđivanje pregovaračke pozicije zvaničnog Beograda. Ukoliko je iskrena namera da iznađemo trajno rešenje konflikta sa kosovskim Albancima, i unutrašnjih podela u našem društvu, onda dijalog moramo zasnivati na činjenicama, a ne na mitovima.

Na nekim od okruglih stolova u okviru ovog procesa mogli su se već stidljivo čuti neki od uzroka težnji za nezavisnošću Kosova, naš prvi korak mora biti da glasno progovorimo istinu o tome. Dosta gluposti o Velikoj Albaniji, rudnom bogatstvu, vojnim bazama i slično. Ubedljiva albanska većina na Kosovu sistematski je diskriminisana - do granica segregacije, praktično im je zabranjeno da učestvuju u javnom i političkom životu, državnim strukturama, da se školuju i leče. Nakon 10 godina pokušaja pregovora i mirnog otpora, studiranja po podrumima i izbegavanja racija i policijske torture, započeo je oružani otpor, na koji je srpska vojska i policija odgovorila sistematskom kampanjom ubijanja i zastrašivanja, u okviru koje je proterano 800.000 ljudi. NATO savez, kako bi sprečio potpunu humanitarnu katastrofu započinje kampanju vazdušnih

napada, nakon koje se srpska država u potpunosti povlači sa Kosova.

Prema Bazi podataka Kosovske knjige pamćenja, tokom i u kontekstu oružanog sukoba na Kosovu ubijeno je ili nestalo ukupno 13.535 ljudi. Albanci čine 10.812, Srbi 2.197 a Romi, Bošnjaci, Crnogorci i drugi nealbanci 526 žrtava. Skoro 1700 osoba se i dalje vode kao nestale.

Srbiji nije oteto Kosovo, ni ratom, niti mirovnim sporazumom. Srbija je izgubila pravo na Kosovo zbog načina na koji je tretirala većinsko albansko stanovništvo Kosova. Da bismo živeli u miru jedni pored drugih, moramo osvetliti te najmračnije stranice naše istorije. Moramo se izvinuti kako bismo odali počast žrtvama ratova i zločina. Moramo pronaći i procesuirati sve počiniocce kako bismo, barem delimično, zadovoljili pravdu. Moramo se pokajati kako bismo kao društvo imali šansu za normalnu budućnost. Moramo trajno odlučiti da zločini nisu počinjeni u naše ime, već u ime politike kojoj nikada više nećemo dozvoliti da bude vladajuća.

Ne govorim o apstraktnim stvarima, već o mrljama na savesti našeg društva koje moramo sprati i zbog nas samih, ne samo zbog drugih. Ne moramo ići daleko za jedan od najgorih primera, a najboljih dokaza onoga o čemu govorim. Samo desetak kilometara od mesta gde sad sedimo, desetak kilometara od centra Beograda - u Batajnici - nalazila se masovna grobnica na poligonu Specijalne antiterorističke jedinice. Više od 700 leševa kosovskih Albanaca, od kojih 75 dece, prekopano je iz grobnica širom Kosova, prebačeno u Batajnicu, spaljeno i zakopano - sa jednim ciljem - da se prikriju zločini srpskih policijskih, vojnih i paravojnih snaga. Država, a za njom i društvo su odlučili da to ignorišu. Na tom mestu je i dalje policijski poligon, na kome se svako malo drže zapaljivi politički govori o moći srpske policije.

Ne postoji spomenik, spomen-ploča, nikakvo obeležje. Niko od organizatora niti egzekutora premeštanja tela nije procesuiran. Nezamislivo monstruozi zločin je otkriven, pred našim nosom, ali mi svesno biramo, država, a za njom i društvo, da govorimo o Kosovskom boju i nebeskom narodu.

Pitanje našeg odnosa prema Kosovu je mnogo više od pregovaračkog poglavlja 35. Prvi od odgovora na to pitanje mora biti onaj koji su generacije evropskih naroda dale kada su osnivale Evropsku uniju - otklon prema svakom zlu počinjenom u ratu, i obećanje, sebi i drugima, da se tako nešto više nikada neće ponoviti. Jasno određenje prema ratnoj prošlosti, zasnovano na istini i odgovornosti je kamen temeljac Evropske unije, koji je obezbedio tim narodima prvu generaciju ljudi koja je ceo život provela u miru. Naši osamnaestogodišnjaci su prvi koji imaju tu priliku u našoj istoriji, i zbog toga ih ne smemo učiti da mrze, već smo obavezni da gradimo mir - u takvoj meri da bude nezamisliv neki budući konflikt ili rat.

Reč "nikada" je toliko puta rečena u prazno - da je potpuno devalvirana. Znamo to i u slučaju Kosova. Naše društvo je svesno toga da je Kosovo nezavisno od Srbije, ali prati svoje političke lidere pa to neće glasno da izgovori. Politički lideri sa druge strane prate javno mnjenje, pa ni oni neće to da izgovore. U odsustvu hrabrosti da se iskorači iz te vrteške i kaže istina koju svi znaju - prolaze godine, a sa time i brojne propuštene šanse da i srpsko i kosovsko društvo bude srećnije, bogatije, prosperitetnije.

Pre svega da obezbedimo mir.

REŠENJE KOSOVSKEG PITANJA U EVROPSKOM OKVIRU

Izabela Kisić, Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji

Zahvaljujem se na pozivu jer Helsinški odbor svojim višedecenijskim iskustvom može da doprinese procesu rešavanja kosovskog pitanja i stvaranju *dobrosusedskih odnosa*. Odbor je angažovan po pitanju Kosova od osnivanja, a naš glavni cilj je bio uspostavljanje srpsko-albanskog dijaloga na svim nivoima: na nivou civilnog sektora, medija, mladih, žena, uključujući i politički nivo... Stav Odbora o Kosovu je uvek bio jasan i poznat.

Bez sagledavanja prirode kosovskog problema i njegove istorije nema ni realnog ni održivog rešenja jer u tome se može videti i suština i posebnost kosovskog slučaja u međunarodnom kontekstu.

Prošli smo kroz nekoliko decenija burnih odnosa i sukoba između Srba i Albanaca. Autonomija Kosova ukinuta je 1990, kosovski Albanci su proterani sa posla, hapšeni i maltretirani. Takva politika dovela je Srbiju u međunarodnu izolaciju i do tragičnih zbivanja 1998. i 1999, a potom i do drastične promene za srpsku manjinu koja je izgubila status privilegovane elite. Tokom poslednjih 17 godina, i Kosovo i Srbija prošli su različite faze tranzicije. Najproblematičnija tačka još od 1999 je sever Kosova. Zvanični Beograd je više puta u savremenoj

istoriji žrtvovao Srbe van Srbije, odbijajući mirna rešenja i visok stepen autonomije. Kosovski Srbi, južno od Ibra, su u izuzento teškim okolnostima, napravili ogromne napore da se integrišu u kosovsko društvo. Taj proces naravno još traje.

Kontakt grupa, uključujući i Rusiju, u višegodišnjem procesu, definisala je pravac za formulisane statusa Kosova. U te principe spada da nema podele Kosova i da nema povratka na staro. To su očigledno principi kojih se drži i međunarodni posrednik u pregovorima – Evropska unija.

Nedovršeni procesi formiranja država i etnonacionalizam u čitavom regionu ugrožava mogućnost razvoja zemalja Zapadnog Balkana. Složenost regiona zahteva od nas da usklađujemo, političke, ekonomske i socijalne politike. Upravo, Evropska unija nudi okvir za saradnju i sužava prostor za delovanje etnonacionalizma koji razarajuće deluje u u složenim multikulturnim i vešenacionalnim zajednicama.

Konsenzus o Evropskoj uniji unutar Vlade i u društvu znači i konsenzus o rešenju kosovskog pitanja. Evropska unija podrazumeva relativizaciju međudržavnih granica, vladavinu prava, standarde i garancije za zaštitu prava pojedinaca i

modernizaciju zemalja članica. Samo jasne političke poruke o Evropskoj uniji oblikuju stavove građana. Te poruke su sledeće: Priključenje Evropskoj uniji je od presudnog geostrateškog značaja. U tom smislu ostanak Srbije ili bilo koje druge zemlje regiona, izvan Evropske unije, čini zemlju znatno osetljivijom na spoljnopolitičke izazove. Takođe, evropski okvir omogućava razmenu podataka između vlada članica koje se odnose na bezbednost građana. Zajednička strategija EU ima odgovor na aktuelne izazove, kao što su migracije, terorizam i organizovani kriminal.

Evropska unija će iskoristiti i svoje mehanizme da poveća ekonomske investicije u regionu i na evropskom i na bilateralnom nivou. U okviru ekonomskog paketa je i veći fokus na otvaranju novih radnih mesta i reformi socijalnog sistema.

Univerziteti i naučne institucije dobijaju infrastrukturnu pomoć Evropske unije, dobijamo pristup naučnim institutima i laboratorijama, postajemo konkurenti na evropskom tržištu. U okviru obrazovanja na svim nivoima neophodno je posvetiti posebnu pažnju razvijanju tolerancije, različitosti i vrednosti koje doprinose koheziji društva i regiona.

Ono što smo do sada čuli tokom unutrašnjeg dijaloga, a i od pojedinih ministara Vlade - „podela Kosova“ u suprotnosti je sa konceptom evropskih integracija. Teritorijalna podela Kosova zasnovana na etničkom principu nije rešenje. Rizici koje takva platforma nosi su sukobi, humanitarna katastrofa, destabilizacija čitavog regiona. Takođe, status Kosova ne sme se povezivati sa Republikom Srpskom, odnosno destabilizacijom Bosne i Hercegovine.

U rešenja ne spada ni zamrznuti konflikt. Odlaganje rešenja sprečava i konstituisanje Srbije kao države.

Beograd i Priština su ravnopravni partneri u pregovorima i normalizaciji odnosa. Uvažavanje druge strane je pravi korak u svim pregovorima. Omalovažavanje sagovornika ne može dovesti do pomaka i dovodi u pitanje i sopsstvenu prošlost i kredibilitet pregovarača.

Članstvo Kosova u Evropskoj uniji i međunarodnim organizacijama, poput UN, Saveta Evrope ili OEBS-a, je u interesu Srbije. Međunarodne organizacije obezbeđuju usvajanje i primenu visokih standarda u oblasti ljudskih i manjinskih prava. Postkonfliktna transformacija naših društava bez međunarodne zajednice, pre svega Evropske unije, ne bi ni bila moguća.

Moraju se detaljno pregledati sve Interpolove poternice i pod hitno zaustaviti arbitrarna hapšenja građana, i na jednoj i na drugoj strani. Ako se ne prestane sa arbitrarnim hapšenjima neće biti kredibilnih suđenja onima koji su stvarno počinila zločine.

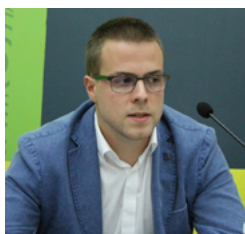
Sprečavanje sportista iz Srbije da učestvuju na svetskim prvenstvima na kojima se takmiče i kosovski sportisti, neodgovorno je prema mladim ljudima koji su uložili ogromne napore da uopšte dođu do međunarodnog takmičenja.

Vlada Srbije mora da radi sa građanima na pripremi javnog mnjenja za racionalno i evropsko rešenje kosovskog pitanja, a ne da ih dvosmislenim i nejasnim porukama različitih aktera iz vlasti odvlači od racionalnih rešenja.

Evropski pokret
Srbija
Novi Sad

PODRŠKA DIJALOGU U OKVIRIMA BERLINSKOG PROCESA

Aleksandar Simurđić, Evropski pokret Novi Sad

U svakom dijalogu podrazumeva se izvestan kompromis. Već sam dijalog je kompromis. U monologu izražavamo svoje mišljenje, u dijalogu ga zadržavamo. Jedino što je neupitno jeste nužnost dijaloga. Dijalog od opšteg interesa sa polazištima iz različitih uglova (koji generišu dijalog); dijalog ne zato da bi se dokazala svoja istina, već obrnuto, da bi ona bila sučeljena sa istinama druge strane, prestajući tako biti apsolutna i postala dublja. U tom svetlu posmatram i naš današnji razgovor.

Nesaglasje politika u protekle tri decenije na prostoru Zapadnog Balkana učvrstilo je civilno društvo u uverenju o neophodnosti dijaloga i kritičkog promišljanja. Civilno društvo bilo je, jeste to i danas, otvoren i posvećen partner vladama u procesu evropskih integracija. Najglasniji je i najdosledniji zagovornik opstanka i uspeha Berlinskog procesa koji u ovom trenutku predstavlja najvažniji, ujedno i jedini konkretan put evropskoj budućnosti Balkana. Civilno društvo spremno je da predlozima i preporukama obezbedi sadržajan, kompetentan i transparentan dijalog koji bi, uz učešće predstavnika vlada zemalja Zapadnog Balkana i Evropske unije, mogao da doprinese bržoj i funkcionalnoj integraciji regiona u Uniju. U suprotnom, process će se pokazati kao nedelotvoran čime gubimo još jedan instrument za normalizaciju odnosa u regionu, koji ponovo beleže negativan trend.

Dok sve zemlje regiona karakterišu gotovo istovetni unutrašnji problemi, u procesu regionalne saradnje uočava se nepostojanje volje za rešavanje otvorenih pitanja u bilateralnim odnosima. Isključivati drugoga, ne videti perspektivu drugoga, obrazac je ponašanja političkih elita u regionu Zapadnog Balkana. Na tom polju, skoro tri decenije, pomaka gotovo i da nema. I kada se učine dragoceni koraci u normalizaciji, nađu se i isplivaju poznati generatori povratka na staro.

Sa ove tačke gledišta, Berlinski proces, nakon niza godina koje su pojeli skakavci, na inovativan način omogućava državama članicama i zemljama kandidatima da diskutuju sa jednakih polaznih pozicija o uzajamnim izazovima koji imaju iste ili slične korene. Balkan je konačno za stolom, ne više na stolu. Povećanje nejednakosti, porast populizma, fluktuacija ilegalnih migracija, nizak rast, negativni efekti globalizacije, povećanje regionalnih razlika, terorizam i bezbednost su problemi koje dele sve evropske zemlje. Nesumnjivo, Berlinski proces doprinosi intenziviranju rasprave o novim prilikama sa kojima se evropska društva suočavaju zajedno u dvadeset prvom veku.

Lakše je objasniti Berlinski proces, govoreći o tome šta on nije i najkraći način za to je putem tri nepisana pravila: nema novog finansiranja, nema novih pravila, nema novih institucija u službi procesa.

Bez dodatnih sredstava, bez zakonodavstva i bez nove administrativne strukture, Berlinski proces je uspeo jer je odgovorio na stvarnu potrebu za novim načinom saradnje između donosilaca odluka i drugih zainteresovanih strana, unutar Evropske unije sa jedne i Zapadnog Balkana sa druge strane.

Nesumnjivo, proces je uneo dašak svežeg vazduha u raspravu o proširenju, dopunjavajući narative normativnog pregovaranja i metodologije zasnovane na poglavljima, sa preko potrebnom debatom o njenim rezultatima u domenu lokalne infrastrukture, položaja mladih, integraciji tržišta, fenomenu emigracije, nejednakosti i drugih. Vidljivost rezultata procesa među građanima i njegov uticaj na terenu, iako ni izbliza dovoljni, postaju jasni indikatori uspeha.

Tokom protekle četiri godine vidjen je napredak na tri glavna polja Berlinskog procesa: tvrdog povezanosti (infrastrukturi), mekoj povezanosti (P2P kontakti, učešću građana) i jačanju regionalne saradnje. Putevi, mostovi, železničke linije i energetske mreže nisu samo simbolički važni, već predstavljaju osnov za ekonomski razvoj i unapređenje konkurentnosti regiona, privreda i kompanija pojedinačno. Iz tog razloga, fokus javnosti na infrastrukturu je razumljiv, istovremeno, očekivanja nikad ne mogu biti ispunjena, jer su takvi projekti kompleksni preduslovi koji zahtevaju koordinaciju između nacionalnih aktera sa jedne i zemalja i međunarodnih finansijskih institucija sa druge strane. Saobraćaj, energija i u poslednje vreme, projekti digitalne povezanosti dobili su potreban podsticaj i mesto na vrhu regionalnih investicionih prioriteta i finansijske podrške Evropske unije. Dogovoreni infrastrukturni projekti, u kombinaciji sa napretkom u uspostavljanju regionalnog ekonomskog područja, za rezultat će imati stvaranje međuzavisnosti u regionu Zapadnog Balkana što bi nesumnjivo smanjilo napetosti u odnosima medju balkanskim društvima.

Rezultati Balkanbarometra za 2017. godinu koje je predstavio Savet za regionalnu saradnju ukazuju na identične izazove građana u svim zemljama ZB (nezaposlenost, loša ekonomska situacija, visoka korupcija etc.) U tom svetlu proces može mnogo da ponudi – jedan region jedna ekonomija, jedinstven investicioni prostor, jedinstven informacioni prostor.

U pet (od šest) vodećih preporuka novog strateškog okvira Evropske komisije za naš region, koriste se argumenti i predlozi razvijeni u okvirima Berlinskog procesa (povećanje sredstava regionu Zapadnog Balkana za podršku rastu i konvergenciji, otvaranje novih programa Evropske unije za VVB6, produbljivanje saradnje u određenim ključnim sektorima od značaja za svakodnevni život građana, snažna podrška procesu pomirenja i regionalne saradnje, itd..).

Napredak zabeležen na polju regionalne saradnje vidljiv je kroz rezultate izgradnje institucija na regionalnom nivou, ilustrovanim od strane Regionalne kancelarije za saradnju i razmenu mladih (RYCO), Naučne fondacije Zapadnog Balkana, Stalnog sekretarijata Komorskog investicionog foruma. Možda i najznačajniji rezultat Procesu u protekle četiri godine jeste aktivno uključivanje mladih sa prostora Zapadnog Balkana u dijalog koji za cilj ima promišljanje zajedničke evropske budućnosti. Njihov aktivan doprinos kroz različite formate – Forum mladih, Forum organizacija civilnog društva, Biznis forum pokazao je nepodeljenu želju da pronađu tačke okupljanja i zajedno nagoveste promene koje žele da vide u svojim društvima. Samo oni, oslobođeni stega prošlosti, mogu i moraju da budu garant mira i stabilnosti u regionu u budućnosti. Upravo oni jesu najsnažnija podrška dijalogu u regionu.

I tu počinje paradoks. Unisono će se svi složiti da je oslonac na nadolazeće generacije i njihove vrednosne stavove najcelishodniji put rešavanja problema. Ali, koji mladi, koje nadolazeće generacije? One koje su već otišle ili one koje se spremaju da to učine? Jer, nije dosetka da na Zapadnom Balkanu postoje dve grupe mladih – jedni koji kuću zovu pozivnim brojem i drugi koji se po njihovim uputstvima pakuju. Mnogi talenti i resursi su verovatno nepovratno izgubljeni. Emigracija je karakteristika ovog regiona od sredine XIX veka, ali dimenzije ovog egzodusa su bez presedana. Poražavajuća statistička predviđanja su neumoljiva. Bez ozbiljnog promišljanja, dijaloga i predloga za rešavanje gorućeg, najvećeg problema, uz odgovor na pitanje šta mlade ljude može zadržati u regionu, svaka pa i današnja diskusija pokazaće se bespredmetnom.

Visok politički profil ove inicijative, kojem svedoči prisustvo ključnih članica Evropske unije, postavio je temelje za napredak koji je ostvaren u oblasti regionalne infrastrukture i saradnje institucija, što doprinosi ukupnoj stabilizaciji prilika na prostoru Zapadnog Balkana. U njegovom okviru, rad sa susedom postao je nova norma u regionu koji se još uvek oporavlja od rana prošlih sukoba.

Obim i dubina takve saradnje su izuzetni: razlikuju se od političkih samita na visokom nivou, do saradnje u različitim sektorima na nivou ministarstava; poslovne saradnje kroz uspostavljanje različitih B2B platformi; naučnoj saradnji kroz nove naučne regionalne strukture; saradnje i razmene mladih kroz RYCO i na kraju, ali ne manje važno, saradnje civilnog društva i donosilaca odluka na prostoru Zapadnog Balkana.

Održivost Berlinskog procesa - međusobna povezanost Zapadnog Balkana i evropeizacija regiona - nije moguća ukoliko proces nije podržan širim društvenim konsenzusom. Konsenzus je moguć samo pod uslovom da je proces inkluzivan.

Dok je prvi ciklus začet u Berlinu i dalje razvijan u Beču, Parizu i Trstu, druga faza ne bi smela proći bez važnog doprinosa i snažnog impulsa iz Beograda, Tirane, Skoplja, Prištine, Podgorice i Sarajeva. To je ono na šta se termin vlasništvo zapravo odnosi.

Dozvolite da završim parafrazom autora „Pisma iz tuđine“ koji nije otišao u potragu za novom domovinom (što bi podrazumevalo da bi stara postala tuđina):

Ma kakvi da su događaji uvek se u krajnjoj konsekvenci tiču čoveka. I nikad statističkog, istorijskog, pogotovo ne istorijsko-mitskog, nego pojedinačnog, s imenom, prezimenom i biografijom. Na narod u celini presudnije deluje konstitucionalan, intelektualan, socijalan i tehnološki napredak koji se postepeno, ponekad jedva приметно ostvaruje, nego dobijena bitka.

PROMENA STRATEGIJE U REŠAVANJU KOSOVSKEG PITANJA: STANDARDI PRE SPORAZUMA

Dragiša Mijačić, Institut za teritorijalni ekonomski razvoj (InTER)

Sledeće godine obeležava se dvadeset godina od potpisivanja Kumanovskog sporazuma i donošenja Rezolucije Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija 1244. Čovek se umori dok izbroji do dvadeset, a ne da živi dvadeset godina u neizvesnosti u kojoj žive Srbi sa Kosova sve ove godine.

Svih tih godina Srbija nije izašla ni sa jednim planom za rešenje kosovskog pitanja koji bi bio iole upotrebljiv pa time i razmatran od strane međunarodne zajednice ili kosovskih Albanaca, jer rešenja koja su nudili naši pregovarači uglavnom nisu odgovarala istorijskom trenutku. Obično bi kasnili sa predloženim rešenjima najmanje 5-10 godina, nekad i više.

Sa druge strane, Srbija dugo nije bila u stanju da pregovara o rešenjima koja su nuđena od strane međunarodne zajednice. Varijaciju na te iste predloge bi prihvatili kasnije, kada smo pokazali spremnost da učestvujemo u pregovorima. Vreme je prošlo, puno toga smo izgubili, a suštinski ništa novo nismo dobili.

Otuda se postavlja pitanje: šta ćemo reći pokoljenjima kad nas pitaju kako smo rešavali kosovski problem poslednjih dvadeset godina? Šta smo postigli u tom periodu i šta smo naučili? Da li bi bilo gore ili bolje da ništa nismo radili?

Kada govorimo o Kosovu moramo biti svesni činjenice da nema suštinski novih predloga rešenja koja nas ne bi uvela u politički avanturizam sa nesagledivim posledicama po naše društvo i mir u regionu. Potpisivanjem Briselskog sporazuma Srbija je priznala ustavno-pravni poredak Kosova koji podrazumeva gašenje srpskih institucija na Kosovu i integraciju Srba u kosovsko društvo. To je danas nepovratan proces, i jedino nam ostaje da radimo na unapređenju postojećih rešenja u okviru konteksta koji je dat ovim sporazumom.

Druga realnost je da će pre ili kasnije Srbija potpisati Sporazum o sveobuhvatnoj normalizaciji odnosa sa Kosovom. Svako odlaganje rada na tom sporazumu suprotno je našim nacionalnim interesima, a naročito će se loše odraziti na položaj i opstanak Srba na Kosovu. Iako nije realno očekivati da Sporazum o sveobuhvatnoj normalizaciji odnosa bude suštinski drugačiji od rešenja ponuđenih u okviru Briselskog sporazuma, njegova izrada predstavlja odličnu (a verovatno i poslednju) priliku da se na kvalitetan način regulišu odnosi između Srbije i Kosova.

Šta je potrebno uraditi?

Bez obzira na model konačnog rešenja državno-pravnog statusa Kosova, u regulisanju odnosa sa Kosovom Srbija treba da se fokusira na ispunjenje sledećih ciljeva:

I. Nalaženje rešenja koje garantuje bezbednost i prosperitet Srba na Kosovu

U okviru ovog cilja potrebno je usvojiti princip: “**Standardi pre Sporazuma o sveobuhvatnoj normalizaciji odnosa sa Kosovom**” koji bi podrazumevao rešavanje ključnih pitanja od značaja za Srbiju i srpsku zajednicu na Kosovu pre potpisivanja tog Sporazuma.

Ključna pitanja bi se odnosila na sledeće oblasti:

- Puna bezbednost srpske zajednice na Kosovu;
- Kreiranje pravno-institucionalnih rešenja za društveno-ekonomski razvoj srpske zajednice na Kosovu;
- Potpuna implementacija Briselskog sporazuma vezano za Zajednicu srpskih opština, dobijanje ličnih dokumenata, i sl.;
- Zaštita kulturno-istorijskog nasleđa;
- Obezbeđenje autonomije za manastire Srpske pravoslavne crkve na Kosovu po Svetogorskom modelu;
- Rešavanje pitanja privatne imovine;
- Rešavanje pitanja državne imovine i spoljnog duga;
- Ostala pitanja koja se smatraju prioritetnim.

Princip “**Standardi pre Sporazuma**” nikako ne znači odlaganje roka za potpisivanje Sporazuma o sveobuhvatnoj normalizaciji odnosa sa Kosovom, niti ucenjivanje druge strane ili međunarodne zajednice rešenjima koja za njih nikako ne mogu biti prihvatljiva, već proaktivan rad kroz traženje prihvatljivih modaliteta koji bi omogućili bezbednost i prosperitet Srba na Kosovu.

U okviru ovog cilja Srbija takođe treba da donese i **Strategiju očuvanja srpske zajednice na Kosovu** koja bi sadržala programe i mere praćene konkretnim finansijskim instrumentima koji bi bili transparentni i realizovani u skladu sa zakonskim procedurama na Kosovu. Strategija bi trebala da sadrži programe koji bi se odnosili na socijalnu zaštitu, ekonomski razvoj, razvoj poljoprivrede, zaštitu životne sredine, razvoj lokalne infrastrukture, saradnju među zajednicama, omladinsku politiku, kulturu i sport, i sl.

Takođe, Srbija treba da uradi i funkcionalnu analizu svojih institucija na Kosovu i insistira na očuvanju nadležnosti u oblasti **zdravstva, obrazovanja i socijalne zaštite**. U ostalim oblastima Srbija treba da podrži i pomogne integraciju postojećih javnih institucija u kosovski sistem, tamo gde je to moguće. Naročito je bitno podržati razvoj efikasnih institucija u oblasti lokalne samouprave, policije i sudstva. Treba ozbiljno pristupiti i pitanju rešavanja viška zaposlenih u javnom sektoru, kroz program koji bi omogućio da se ti ljudi ne iseles sa Kosova.

Kao deo realizacije ovog cilja, u Skupštini Srbije treba usvojiti **Deklaraciju o zaštiti prava građana Srbije sa Kosova i Metohije** koja bi garantovala ustavno pravo na državljanstvo, lična i putna dokumenta, i svako drugo pravo koje vazi za ostale građane Srbije.

2. Jačanje poverenja između Albanaca i Srba

Mir i bezbednost Zapadnog Balkana najviše zavisi od odnosa između dva najbrojnija naroda, Srba i Albanaca. Od strateškog interesa za Srbiju je da radi na relaksiranju odnosa i jačanju poverenja između dva naroda kako bi se postigli uslovi za stvaranje trajnog mira. Pored toga, ne treba prenebregnuti činjenicu da bezbednost i kvalitet života Srba na Kosovu najviše zavise od njihovih odnosa sa Albancima. Zabrana sportskih i kulturnih manifestacija, kao i verbalne provokacije državnih službenika svakako ne idu u prilog normalizaciji odnosa i jačanju poverenja između dva naroda.

Potrebna je promena taktike delovanja koja bi podrazumevala i promenu dosadašnjeg načina komunikacije o Kosovu. Pogrešno je stalno prikazivati Albance kao neprijatelje, a postignute sporazume kao nužno zlo do kojih se došlo kroz mukotrpne razgovore u teškim okolnostima. Komunikaciju u javnosti trebalo bi voditi na način da se ističu pozitivne strane saradnje između dva naroda, kao i da se naglašava dobit od postignutih sporazuma.

Jačanje poverenja između naroda najlakše se postiže kroz saradnju u oblasti kulture, sporta, turizma, omladinskog rada i sl., pa je neophodno osmisliti mere koje bi pospešile razvoj ovakvih aktivnosti.

3. Jačanje privredne saradnje i razvoj zajedničke infrastrukture

Srbija ima značajno prisustvo na kosovskom tržištu koje ima perspektivu daljeg širenja. Otuda treba raditi na kreiranju uslova za veće prisustvo naših privrednika na tom tržištu, uključujući i mogućnost investiranja u kosovsku privredu. Saradnja dve Privredne komore koja se odvija u okviru Berlinskog procesa daje dobre rezultate, ali je potrebno pružiti veću institucionalnu podršku njihovim inicijativama i rešavanju problema privrednika.

Takođe, potrebno je aktivnije raditi na infrastrukturnom povezivanju između Srbije i Kosova, pre svega u izgradnji autoputa Niš - Priština, železničke pruge Kraljevo - Kosovska Mitrovica - Kosovo Polje i avio-linije Beograd - Priština.

4. Evropska perspektiva Srbije i Kosova

Evropska komisija nedavno je usvojila Strategiju o proširenju na Zapadni Balkan kojom je Srbija dobila mogućnost da se pridruži Evropskoj uniji do 2025 godine. Ovo je jedinstvena šansa da Srbiju izvučemo sa periferije i uvedemo je u budućnost koja vodi ka prosperitetu nacije. Od strateškog interesa za Srbiju je i da podrži evropsku perspektivu Kosova, jer će se time

stabilizovati region i garantovati zaštita prava srpske zajednice.

Na kraju treba pomenuti i to da se Srbija ponovo našla na istorijskoj prekretnici. Pametnom politikom može se postaviti dobra osnova za rešavanje situacije na Kosovu i pristupiti Evropskoj uniji. Gledajući unazad, kad god bismo se nalazili u sličnoj situaciji, naša politička elita nije bila u stanju da razume geopolitički kontekst i istorijsku važnost trenutka, niti je imala političke hrabrosti za prihvatanje kompromisnih rešenja. Posledice ovakvog delovanja vidljive su kako u Srbiji tako i na Kosovu, a naročito su pogubne po populaciju kosovskih Srba.

U novijoj istoriji Srbije nikad nije bila stabilnija politička situacija za pronalaženje rešenja problema Kosova nego što je to slučaj danas. Taj proces svakako neće biti jednostavan i bezbolan, ali nemamo pravo da i ovu priliku propustimo kao sve prethodne.

Budućnost računa na nas!

Položaj
srpske
zajednice
na
Kosovu i
Metohiji

Položaj srpske zajednice na Kosovu i Metohiji

Milan Antonijević, YUCOM

Poštovani predsedniče, poštovana ministarka Jaksimović, predstavnici vlade, kolegice i kolege iz Nacionalnog konventa,

Za početak, predsedniče, ovde ste među prijateljima, jesmo otvoreniji, iskreniji nego što ste navikli, kritičniji, ali odmah moram da vam odgovorim da imate našu podršku i nepodeljenu osudu napada na vladu Republike Srbije, a i na vas lično i sve što radite u razgovorima sa Prištinom niko ne sme stavljati u kontekst izdaje.

Nudeći prazan papir kao polazište u unutrašnjem dijalogu o rešavanju pitanja Kosova krajem 2017. godine, država pravi još jedan u nizu koraka koji sledi razgovore u Briselu.

Rezultati pregovora vidljiviji su za stanovnike severnog dela Kosova i enklava, uzmimo slobodu kretanja kao prvo pitanje koje polako dobija obrise trajnog rešenja.

Sve vlade su još od 2000. godine gledale na problem Kosova, otvarale pitanja normalizacije odnosa i povećanja ljudskih prava Srba koji na Kosovu žive. Neretko su bili opstruisani. Setimo se samo Vojislava Koštunice koji je na visokim tonovima i težoj retorici o Kosovu, kao i na opstrukciji rada Haškog tribunala

zasnivao svoju politiku. Setimo se i njegovog imenjaka koji je tada bio mnogo glasniji i destruktivniji nego danas u Narodnoj skupštini, pozivajući na otpor normalizaciji odnosa sa Prištinom.

Tu se dobro uklapaju i vaše poruke koje ste izneli danas pred nama o tome da status quo i zamrznuti konflikt nije nikako interes onih u čije ime se pregovara u Briselu, nije u interesu Srbije, naročito ukoliko zaista iskreno želimo poboljšanje života i pune garancije zaštite ljudskih prava Srba na Kosovu.

Briselski sporazum pred nas stavlja pitanja šta je postignuto pregovorima u oblasti ljudskih i manjinskih prava, zašto se sa sprovođenjem pojedinih dogovora kasni, zašto nema spremnosti na drugoj strani da se formira zajednica srpskih opština? Prate to organizacije civilnog društva koje su u ovoj sali, dostavljaćemo vam izveštaje, preporuke, bićemo ponekad kritički, a uvek konstruktivni, kao i do sada.

Tako dolazimo danas i do unutrašnjeg dijaloga, dolazimo za ovaj sto, doista ne u isto vreme kao i druge grupe sa kojima ste razgovarali. Pred vama su različiti segmenti modernog i otvorenog društva.

Verujem da postoji bojazan od oštrijih tonova i da se zato ovo stolovanje rasparčalo na unutrašnji dijalog sa profesorima, akademskom zajednicom, SANU, crkvom i po svemu sudeći na kraju i sa nama iz Nacionalnog konventa.

Ovaj bezrazložni strah od dijaloga se mora prevazići, nema pitanja koje ne možemo otvoriti pred bilo kim od nabrojanih grupa, a siguran sam i da je i sa druge strane raspoloženje isto.

Prelazim na konkretnija pitanja iz oblasti ljudskih prava, pristup pravdi, kao jedno od pitanja koje je načeto briselskim sporazumima, mora dobiti jasnije obrise. Nađite advokata koji može zastupati naše sunarodnike pred kosovskim sudovima. Advokatska komora Srbije ne želi da učestvuje u aktivnostima u kojima učestvuje AK Kosova. Zašto pravosudna akademija Srbije ne saraduje sa istom takvom institucijom u Prištini? Kakva je saradnja Ministarstva pravde, tužilstva, zaštitnika građana? Gde je besplatna pravna pomoć našim građanima u dnevnim, životnim pitanjima, da li je podrška koju im Srbija danas pruža održiva?

Tu se otvara i pitanje mladih, njihovog obrazovanja, kvaliteta nastave, studiranja, priznavanja diploma, čije rešavanje mora biti prioritet za Srbiju. Prioritet na Kosovu u delu gde žive naši sunarodnici moraju biti i demokratizacija društva, slobodni izbori bez pritisaka.

Etnička distance izmedju Srba i Albanaca je ogromna, iako je mali broj mladih ikada upoznao Albanca, znaju da ne bi sa njima sedeli u školskim klupama.

Sudovi u Srbiji doneli su nedavno presudu da nije govor mržnje ako poistovetite keče sa izdajom. Obući deo albanske nacionalne nošnje, ukoliko ste Srbin za neke medije predstavlja izdaju i to sud na zalost potvrđuje u slučaju Runić koji smo vodili.

Ovde se dotičemo još jednog pitanja iz oblasti ljudskih prava, slobode izražavanja, da li je ona garantovana građanima u Mitrovici, Zubinom potoku, Lipljanu, da li vi kao običan građanin otvoreno možete bez posledica govoriti o obavezujućem sporazumu između Beograda i Prištine, o normalizaciji odnosa u tim gradovima. Pritisak je veliki, ne oseća se on u Beogradu, oseti se tek kada na Severu Kosova razgovarate sa ljudima.

Atmosfera nije dobra ukoliko se šalju dvostruke poruke,

o spremnosti da se sedne za sto i u Briselu i u unutrašnjem dijalogu sa jedne strane, ali i o spremnosti da se vojska Srbije šalje na Kosovo, sa druge strane. To govori podosta o polarizaciji i zbuđenosti koja se ostavlja građanima. Tu dodajte i slobodu medija koja nije garantovana, kako u Srbiji, tako i na severu Kosova, u enklavama na čitavom Kosovu i biće vam jasno odakle ta tinjajuća mržnja.

Nasleđe devedesetih ostavlja nas neme pred onim što je činjeno, uloga vojske i policije naše države tek je načeta procesima u Hagu i mora se nastaviti postupcima pred našim specijalnim sudom za ratne zločine.

Poseban izazov je i sud koji se sa mnogo muke osniva na Kosovu za zločine OVK, a koji može dovesti do smanjenja pritiska u Srbiji i povećane vere u pravdu. Nedavno su imenovani i advokati koji će braniti okrivljene, ali što je mnogo važnije, imenovani su i advokati koji će zastupati žrtve zločina OVK i to je tek prvi korak. Očekujemo i izbor tužioca i prve optužnice. Ne čuju se jasni stavovi vlade, a ni vas predsedniče o tome šta će značiti taj sud.

Ujedno sa obe strane dugi su spiskovi nestalih, žrtava, raseljenih, uništene imovine. Ove spiskove, naročito nastradalih tokom sukoba devedesetih na Kosovu država se nije trudila da vodi, već ovde ponovo pominjem entuzijazam i posvećenost kolega iz Fonda za humanitarno pravo da te podatke prikupe, dokumentuju.

Ulazimo u unutrašnji dijalog sa ciframa koje ne mogu biti predmet manipulacija. Očekujem i od predsednika i od vlade da se jasno odrede prema ovim podacima, da ih prihvate kao validne i time spreče ono što smo viđali u regionu, naročito licitiranje ciframa ubijenih u Srebrenici.

Jasni su stavovi o budućoj poziciji Srbije prema Kosovu u velikom delu civilnog društva. Najpre u pozitivnom pogledu na sve razgovore u Briselu, a potom i na buduće odluke o stolici u Ujedinjenim nacijama, potom u Savetu Evrope, OEBS-u. Svi stavovi i koraci moraju biti pravno utemeljeni i tu vam nudimo podršku.

Hrabrosti imamo, postoji ona u civilnom društvu, to smo pokazali i kada smo prvi put nakon 1999. išli na Kosovo, kada su Borka Pavićević i drugi bili napadnuti od strane manipulisanih, a i nedavno prilikom posete Severnoj Mitrovici, na okruglom stolu

kada smo govorili sa predstavnicima kosovskih institucija, bivšom pregovaračicom Editom Tahiri. Sve je proteklo u atmosferi dijaloga, kakvu vidimo i danas.

Ono što možemo ponuditi kao YUCOM, kao organizacija za zaštitu ljudskih prava koja je već dvadeset godina aktivna u zaštiti ljudskih prava je u prvom redu jasan stav o potrebi zaštite ljudskih prava svih koji žive na Kosovu, a naročito manjina. Ukoliko ste bili na severu Kosova jasno vam je da je bezbednost Srba ugrožena, različiti su interesi, pritisci. Ukoliko odete do enklava u kojima žive Srbi širom Kosova, tamo vidite zatvorenost, na činjenicama utemeljeno nepoverenje prema kosovskim institucijama, a nedavni događaji to samo potvrđuju.

Izradili smo u YUCOM-u, zajedno sa FER-om početkom 2002. godine analizu Kosovo decentralizacija, u potpuno drugačijim međunarodnim okolnostima, mnogo pre nemira na Kosovu i proglašenja nezavisnosti, uz Elizabet Naukler, izuzetnu pravnicu i nekadašnju upraviteljku Olandskih ostrva kao uspešnog rešenja sa severa Evrope. Delovi te analize i danas mogu biti aktuelni i dati usmerenje u pregovorima.

Vratili bismo na sto i temu Evroregiona, koja je jedno vreme najavljivana kao mogućnost za prevazilaženje sukoba na Balkanu.

Na kraju, u ovom kratkom pregledu prava koja su vam danas ugrožena na Kosovu, moram postaviti pitanje: Da li smo kao država odlučili da se borimo za tlo, za teritoriju ili smo konačno presekli taj Kosovski čvor i odlučili da se borimo za ljude, da ne izgube tlo pod nogama da im sva prava budu garantovana, zastićena.

Neke od glasova razuma smo izgubili na Kosovu, pre svega Olivera Ivanovića, sa kojim smo razgovarali prošlog decembra u Mitrovici, koji je, poznajući i srpski i albanski jezik bio zaista spona i neko ko je mogao bez ostrašćenosti pričati o narodu kome je pripadao, o mogućnostima za dogovore sa Albancima, sa Beogradom, sa Prištinom.

Razgovaramo i sa ocem Savom Janjićem iz Visokih Dečana, a siguran sam da ima još mogućnosti, još mnogo konstruktivnih ljudi na Kosovu, u srpskoj zajednici da se naprave ti mostovi saradnje Srba i Albanaca.

Zapitajte se i zasto mladi ljudi danas u Mitrovici, Zubinom potoku ne znaju Albanski, a s pravom postavljamo pitanje i kosovskim vlastima zašto niko od mladih Albanaca ne govori više srpski jezik. Upotreba srpskog jezika je jedno od pitanja koje dobijamo često u razgovorima, nije to ni dobro, a ni jasno rešeno, a još manje sprovedeno na Kosovu.

O tome danas pričamo, zbog toga smo za stolom, o tome očekujemo da odlučite, u tome ćemo vam pomoći, da izađete, kao što ste rekli sada, sa nečim novim, novim predlogom, platformom.

Siguran sam da će vam biti korisni stavovi organizacija koje su se danas okupile na vaš poziv na Unutrašnji dijalog, kako organizacija iz srpske zajednice na Kosovu, tako i organizacija koje štite ljudska prava, poput organizacije koju vodim.

Ispravite osećaj koji već dugo imam da mi nikada ne propustimo priliku da propustimo priliku.

JAČANJEM INSTITUCIJA DO BOLJEG POLOŽAJA SRBA NA KOSOVU I METOHII

Jovana Jakovljević, Institut za teritorijalni ekonomski razvoj (InTER)

Sve ove godine, od potpisivanja Kumanovskog sporazuma, mi kao društvo nismo uspeli da rešimo neka pitanja koja su od velikog značaja za kvalitet života srpske zajednice na Kosovu i Metohiji. Primera radi, javne institucije i ustanove Republike Srbije koje funkcionišu na Kosovu i Metohiji (KiM) su većim delom neefikasne. One su zadržale sistem funkcionisanja koji je postojao u periodu pre 1999. godine. Neefikasne su iz više razloga, počevši od toga da su preopterećene prekomernim brojem zaposlenih. Zatim, gotovo da većina njih nije bila deo nekog programa modernizacije, pa do toga da postoje i institucije koje nemaju nikakvu svrhu.

Bez obzira na to kakvo će biti konačno rešenje pitanja KiM, srpskoj zajednici na Kosovu i Metohiji su potrebne institucije koje efikasno i kvalitetno pružaju usluge svim građanima. S tim u vezi, veoma je bitno da postoje efikasne lokalne samouprave, policija i sudstvo. Ali takođe, i institucije vezane za obrazovanje, zdravstvenu i socijalnu zaštitu.

Veliki problem sa kojim se suočava srpska zajednica na KiM

jeste upravo prekomeran broj zaposlenih u javnom sektoru. Postavlja se pitanje, kako ćemo rešavati taj problem na način da to ne izazove dodatno iseljavanje ljudi sa prostora KiM, već da utiče na njihov ostanak. Nameće se odgovor da je potreban ozbiljan program koji će omogućiti srpskoj zajednici da vidi svoju budućnost na KiM i bez obaveznog posedovanja radnog mesta u javnom sektoru.

Prepreku pri rešavanju ovog problema predstavlja i socijalni program koji Republika Srbija sprovodi na KiM. Poseta predsednika Republike Srbije Lapljem selu pokazala je sve manjkavosti ovog socijalnog programa. Socijalni program se velikim delom sprovodi kroz zapošljavanje u javnom sektoru, i u tome leži razlog njegove neefikasnosti. Suprotno tome, javni sektor treba rasteretiti i kreirati socijalni program koji će pre svega targetirati najugroženije slojeve stanovništva.

Za efikasnu javnu upravu, potrebne su efikasne lokalne samouprave. U periodu koji je iza nas, lokalne samouprave na KiM su pokazale da, između ostalog, ne poseduju dovoljno

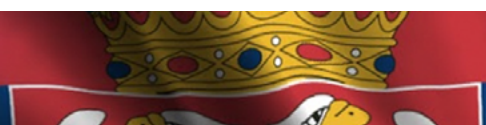
kapaciteta za planiranje i sprovođenje razvojnih projekata. To se naročito odnosi na lokalne samouprave na severnom delu KiM i period nakon potpisivanja Briselskog sporazuma. Iako je bilo poznato da će EU dodeliti opštinama na severu Kosova 36 miliona evra, one su pokazale nespornost da apsorbuju sredstva koja su im bila na raspolaganju.

U svrhu ukazivanja na ozbiljnost problema, InTER se tada obratio Ministru za KiM, Aleksandru Vulinu, a kasnije i direktoru Kancelarije za KiM, Marku Đuriću, pokušavajući da apeluje na to da je potrebno naći neko rešenje kako bi se sredstva namenjena lokalnim samoupravama iskoristila na najbolji mogući način. Nažalost, sa njihove strane nisu prepoznati ozbiljnost trenutka i važnost teme.

Kasnije, InTER je uradio studiju, koja je simbolično nazvana "Da li živimo bolje?", koja je analizirala kako je potrošeno 32 miliona evra u opštinama na severu KiM. Studija je pokazala da lokalne samouprave nisu imale dovoljno kapaciteta da osmisle strateški važne projekte, niti da realizuju sredstva koja su im bila na raspolaganju. Tim sredstvima su rešavani neki tekući, ali ne i strateški problemi. Dakle, neophodno je i moramo raditi na jačanju kapaciteta lokalnih samouprava, a tom procesu se mora pristupiti strateški.

Strateški pristup je veoma važan i u segmentu razvoja privatnog sektora na KiM. Privatni sektor gotovo da ne postoji, nalazi se u rudimentarnoj fazi. Objašnjenje za to leži u višegodišnjoj nestabilnoj političkoj i bezbednosnoj situaciji, koja je negativno uticala i utiče na poslovni razvoj, priliv investicija i očuvanja kvalitetne radne snage. Sada je prilika da započnemo kreiranje dugoročne strategije zadržavanja Srba na Kosovu i Metohiji ekonomskim putem, što bi značilo dugoročne poslovne investicije, pre svega iz Srbije. Razvoj malih, srednjih i velikih preduzeća, bio bi značajan zaokret i dobar potez kada je u pitanju dugoročni plan za KiM, jer nema razvoja bez razvoja privatnog sektora.

Na kraju možemo zaključiti da se pri rešavanju iznetih problema mora nastupiti pre svega strateški, a onda i ekonomski, uz jasnu viziju, jedinstven pristup, ozbiljne ljude, ozbiljne investicije. To će doprineti boljem položaju srpskog naroda, kvalitetu njihovog života, a onda i njihovom o(p)stanku na KiM.

POLOŽAJ SRBA NA KOSOVU KONAČNO REŠENJE KOSOVA NE SME ZABORAVITI LJUDE

Sanja Sovrlić, Crno beli svet – CBS

U poslednje vreme su glasne priče o podeli Kosova ili razmeni teritorija. Takva rešenja ne samo što neće rešiti postojeće već mogu stvoriti i nove probleme.

Podsetiću da je Srbija započela integraciju severa u kosovsko društvo ispunjavanjem preuzete obaveze iz Briselskog sporazuma. Tačnije, podsticanjem srpske zajednice da izađe na kosovske izbore. Ko se to može usuditi i reći građanima „igrali smo se sa vama pet godina hajde sada da ukinemo te opštine i da vas ponovo reintegriramo“.

Dakle, podela niti razmena nisu dobra rešenja ni za koga a posebno ne za Srbe koji žive južno od Ibra. Šta god da bude uključeno u sveobuhvatni plan o Kosovu i kakvo god bilo konačno rešenje ono ne sme zaboraviti ljude. Srbi za Kosovu su, na papiru, građani Srbije i građani Kosova ali isto tako građani drugog reda i u jednom i u drugom sistemu.

To najbolje pokazuje problem dokumenata jer mnogima nije

lako da dođu do kosovskih a pasoši koje izdaje Republika Srbija nisu isti kao oni koje imaju građani u centralnoj Srbiji. Mnogi Srbi sa Kosova pokušavaju da promene prebivalište kako bi sa adresom stanovanja u Srbiji lakše došli do pasoša za koje im nije potrebna viza. Ali i tu nastaje problem jer su oni pod mnogo većom kontrolom u ovom procesu.

Iz, recimo, Čačka se lako možete preseliti u Beograd ili bilo koji drugi grad u Srbiji ali ako ste iz Leposavića, Severne Mitrovice, Osojana, Pasjana, Zubinog Potoka ili bilo kog drugog mesta na Kosovu procedura je znatno komplikovanija.

Srbija neće očuvati etničku strukturu tako što će Srbe na silu držati na Kosovu već tako što će pokušati da im obezbedi pristojan život u okolnostima kakve jesu i realnosti kakva postoji.

To znači da budu punopravni građani Srbije ali isto tako da traže svoja prava kod onih koji imaju efektivnu vlast na Kosovu.

Dve pouke nakon ubistva Olivera Ivanovića

Bezbednost je jedan od najvećih problema na severu Kosova. Ne bih da umanjujem važnost drugih bezbednosnih izazova ali jedan od najvećih pokazatelja nebezbednog okruženja je i ubistvo Olivera Ivanovića - čoveka koji je bezbednost isticao kao najveći problem u Severnoj Mitrovici.

Pre toga je stvorena atmosfera linča na njega. Još jednom ću podsetiti da je čak proizveden i emitovan spot, na televiziji sa nacionalnom frekvencijom, kojim mu je nacrtana meta na čelo. Ko god da ga je ubio mogao je biti u uverenju da je učinio pravu stvar jer se takva atmosfera pravila.

Ako nam njegova upozorenja na pitanje bezbednosti nisu bila dovoljna da li nam je dovoljno jasno sada kada ga nema?

Trebalo bi da nešto naučimo nakon ubistva Olivera Ivanovića a to su dve stvari: bezbednost je jedan od najvećih problema severa Kosova.

Sigurna sam da je bilo političara koji su se osećali neprijatno nakon tog ubistva. S toga je druga pouka - politička borba ne opravdava korišćenje sredstava koja isključuju argumente i pristojnu raspravu a vređaju dostojanstvo.

Zapamtite jednu stvar - oni koji danas kritikuju vlast države koju smatraju svojom sa lakoćom će se boriti za svoja prava u Prištini, čuvajte takve ljude, umesto što ih diskreditujete bez argumenata.

Kako mlade zadržati na Kosovu?

Obrazovanje je, takođe, jedno veoma važno pitanje jer je univerzitet ključno mesto okupljanja mladih na Kosovu. U svom izlaganju koje je imao tokom okruglog stola u Lapljem Selu gospodin Selaković je rekao da je sreo puno mladih Albanaca koji su se školovali na kvalitetnim univerzitetima u inostranstvu i da govore po 5, 6 ili 7 svetskih jezika.

Upitao se, tom prilikom, koji je naš generacijski odgovor na to? U potpunosti se slažem sa ovim izlaganjem. I ja sam se pitala koji su naši odgovori na to i došla sam do dva.

Prvi je onaj koji je u skladu sa javnim diskursom koji se u Srbiji može čuti. Takvi Srbi, kod kojih, zajedno sa obrazovanjem

dolazi i kritičko razmišljanje, su strani plaćenici i domaći izdajnici.

Drugi je predlog za nalaženje tog generacijskog odgovora. Ohrabrite studente Univerziteta u Prištini sa privremenim sedištem u Kosovskoj Mitrovici da koriste mogućnosti koje na Kosovu imaju. Postoji mnogo programa za master i doktorske studije, za profesionalno usavršavanje u inostranstvu ali i na samom Kosovu. U tim programima Srbi ili ne učestvuju ili je to u malom broju.

Zašto ih ne ohrabrite da izvade kosovska dokumenta i iskoriste mogućnosti koje postoje. Kako to politički predstavnici Srba mogu da koriste kosovska dokumenta, učestvuju u procesima za koje su im potrebna, čak budu u Vladi sa Ramušem Haradinajem, a mladi ljudi ne koriste mogućnosti kojima ne utiču ni na kakva statusna pitanja.

Vladini zvaničnici često posećuju univerzitet. Zašto ne kažu dekanima, studentima, profesorima da sarađuju sa nevladinim organizacijama jer je i to način da steknu neka nova znanja i veštine.

Primera radi, sud sada radi po zakonima Kosova i hvalili ste se pobedama u pregovorima jer će biti srpskih sudija. A ko će jednoga dana raditi u tom sudu ako studenti ne poznaju zakonski okvir po kome sud funkcioniše.

Isti je slučaj i sa lokalnim samoupravama i drugim institucijama. Jedini način je da sarađuju sa civilnim društvom u kome rade ljudi koji su dali značajan doprinos Briselskom procesu. Zalaganje za učesće u ovim procesima mora biti javno kroz javne nastupe i izjave u medijima.

Pristojan život ili iseljavanje Srba

Ovo su bili samo neki od problema srpske zajednice na Kosovu a pokušala sam da iznesem i predloge rešenja.

Ukoliko ne budu stvorene okolnosti u kojima Srbi sa Kosova mogu imati pristojan život i ukoliko ne budu ohrabreni da se bore za svoja prava u skladu sa, kako se to danas kaže, realnošću na terenu, onda preostaje da Srbija pitanje Kosova rešava iseljavanjem Srba što priznaćete nije najbolje rešenje. Ili će pustiti da se sami ise le kada se umore od svega što danas preživaljavaju. A prilično su umorni i ne znam koliko će izdržati.

Položaj srpske zajednice na Kosovu i Metohiji

FORUM ZA ETNIČKE ODNOSI
FORUM FOR ETHNIC RELATIONS

Verka Jovanović, Forum za etničke odnose

Forum za etničke odnose smatra da je proces normalizacije i dostizanje pune normalizacije najrealnije rešenje. Ono je jedino održivo i omogućava opstanak srpske zajednice kao i da se u budućnosti postigne više. Značaj ovog rešenja je što je statusno neutralno a time se ne prejudicira priznanje nezavisnosti Kosova od strane Srbije.

Forum je u svojim stavovima, koje smo priložili, predložio niz tema koje bi trebalo da budu na briselskom stolu i koje govore o ključnim interesima Srbije i srpske zajednice koji bi trebalo da budu zadovoljeni da bi se postigla puna normalizacija.

Ovom prilikom ukazaću na ono što je od posebnog značaja za ostvarivanja povoljnijeg statusa srpske zajednice, što je interes Srbije.

Srpska zajednica, na severu i na jugu Kosova ima značajne teškoće u ostvarivanju svojih prava koja su garantovana međunarodnim pravom, ali i kosovskim zakonodavstvom. Postoji visok stepen diskriminacije, pre svega po pitanjima bezbednosti, imovine, slobode kretanja i zaposlenja u javnim institucijama gde Srbima nije obezbeđen adekvatan pristup. Srbi južno od Ibra su u znatno nepovoljnijem položaju u ostvarivanju svojih

prava, posebno povratničko stanovništvo koje živi u enklavama, trpe visok stepen incidenata koji imaju karakteristike etnički motivisanih krivičnih dela.

Interes Srbije je da se stvore institucionalni instrumenti zaštite srpske zajednice na Kosovu. Stoga bi trebalo instirati na zahtevu "ZSO Plus". To znači sledeće:

Prvo: potpuna realizacija Zajednice srpskih opština (ZSO) koja je značajno, a neostvareno obećanje. ZSO je važan instrument očuvanja i razvoja srpskog nacionalnog identiteta ali i instrument integracije Srba u društvo Kosova preko kojeg bi srpska zajednica mogla bolje da ostvaruje svoja prava. Zbog toga su obaveza i pravo Prištine, EU i Beograda da uspostave ZSO;

Drugo, ZSO kako je u Briselu dogovorena, ne pruža dovoljno efikasne instrumente garantovanja ljudskih i nacionalnih prava srpske zajednice. Zato bi trebalo, u nastavku Briselskog dijaloga, zahtevati da se kroz pravno obavezujući sporazum garantuju neka rešenja iz *Ahtisarijevog plana (Dodatak V)* posebno koja se tiču zastupljenosti Srba, i drugih manjinskih zajednica, u javnom i političkom životu, očuvanja i razvoja kulturnog i etničkog

identiteta, kao i statusa i zaštite prava, imovine i istorijskih posmenika SPC.

Da bi ZSO funkcionisala kao legitimno predstavničko telo i mehanizam bolje i potpunije zaštite srpskog stanovništva na Kosovu, posebnu pažnju treba posvetiti:

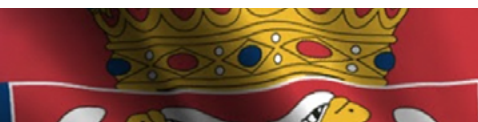
- izgradnji kapaciteta ljudi koji će raditi u telima ZSO
- jačanju kapaciteta lokalnih zajednica za saradnju u okviru ZSO
- obezbeđivanju slobodnog političkog organizovanja kao i organizovanja u organizacije civilnog društva (ovo, pak, nalaže promenu dosadašnje prakse vlasti Srbije koja je favorizovala jednu od političkih opcija i vlasti bliskih grupa i pojedinaca). Dakle, nužno je podržavati i podsticati autonomiju lokalnih aktera
- omogućavanju srpskom stanovništvu koje živi u enklavama da imaju svoje predstavnike u okviru ZSO u cilju razvoja mehanizama bolje zaštite stanovništva u enklavama

- obezbeđivanju mogućnosti pridruživanja drugih opština, kao što je Gora, čije većinsko stanovništvo pripada srpskom govornom području i obrazuje se u sistemu obrazovanja R. Srbije

- podsticanju uključenosti predstavnika drugih zajednica koje žive u sredinama sa srpskom većinom

Treće, preporučujemo da se kroz Briselski dijalog Srbima na Kosovu omogući da imaju ono što imaju Albanci iz centralne Srbije, tj. da se uspostave garancije za samoupravu čije bi koordinativni organ bio Nacionalni savet srpske zajednice.

Predlozi Foruma u vezi sa ZSO naglašavaju neophodnost nastavka dijaloga sa Prištinom i uzimanja u obzir položaja srpskog naroda na Kosovu, kako na severu, tako i na jugu. Svaka opcija koja uključuje podelu ili razmenu teritorija neizostavno bi doprinela pogoršanju položaja čitave srpske zajednice, zbog moguće destabilizacije i sukoba, i znatnom pogoršanju uslova u kojima žive prvenstveno Srbi na jugu Kosova. Stoga je stav Foruma da treba odbaciti svako rešenje koje podrazumeva podelu ili razmenu teritorija.

Položaj srpske zajednice na Kosovu i Metohiji

Jovana Radosavljević, Nova društvena inicijativa

Prošlonedeljni događaji na Kosovu, hapšenje direktora Kancelarije za KiM Marka Đurića, prekomerna upotreba sile jedinica ROSU nad ministrima, gradonačelnicima, poslanicima, odbornicima, i građanima, kao i misteriozna deportacija šestoro turskih državljana dovele su do jedne od najvećih kriza prištinskih institucija, koja predstavlja razlog za zabrinutost svih nas. Ovo govori o nepredvidivosti institucija u Prištini i ozbiljno dovodi u pitanje njihovu posvećenost dijalogu.

Pitanje podele

Međunarodna zajednica je postavila jasne crvene linije po pitanju scenarija rešavanja kosovskog pitanja koji se odnosi na podelu Kosova, odnosno razmenu teritorija. Iako taj scenario deluje kao da je odbačen, ipak se naširoko o njemu priča u različitim krugovima u Srbiji. Pitanje je, da li je to dugoročno dobro rešenje, i ako jeste - za koga?

Podela Kosova, odnosno razmena teritorija je najopasniji put. Zamislite samo šta bi se desilo ako bi se Sever odvojio. Samo polovina Srba bi ostala na Kosovu. Od te polovine, najveći broj Srba živi u Kosovskom Pomoravlju. Ti ljudi, zbog nedostatka mogućnosti zaposlenja uveliko odlaze u potrazi za boljim životom. Sa podelom Kosova, došlo bi do povećanog odlaska kosovskih Srba.

Ne zaboravimo i osvrnimo se na kosovski Ustav koji kosovskim Srbima garantuje deset duplo manjim brojem polovine populacije, ko može da garantuje da kosovske institucije neće promeniti svoj Ustav i smanjiti ili čak ukinuti garancije koje Srbi imaju. Srbi će izgubiti ono malo institucionalnih mehanizama zaštite. To će ih još više navesti da napuste Kosovo.

Pregovori u Briselu se vode iz perspektive pobednika i gubitnika, a potrebno je promeniti perspektivu na to da obe strane iz pregovora mogu izaći kao pobednici, ili bar ne kao gubitnici u odnosu na suprotnu stranu. Ovo je ključno jer samo na taj način se može očekivati dugoročno održivo rešenje i kakav takav suživot između zajednica. Kao sto jedna gruzijska poslovice kaže: Kiša ne pada na samo jedan krov, pa tako i Beograd i Priština moraju da iznađu kompromisno rešenje koje će obezbediti dugoročni mir i suživot između zajednica.

Nastavak pregovora

Pregovori treba da se nastave koliko je god to potrebno, odnosno dok se ne iznađe najbolje moguće rešenje. Sa tim u vezi, neophodno je da se uporedo nastavi unutrašnji dijalog među Srbima, čak i posle predstavljanja platforme o rešenju kosovskog pitanja, sa posebnim fokusom na Srbe sa Kosova,

jer na kraju krajeva na njih i rezultat pregovora, odnosno sveobuhvatni sporazum najviše i utiče.

Ono što je primetno je da je ipak napravljen ogroman napredak u dijalogu, iako to ne izgleda tako na površini. Ovo je nažalost na štetu transparentnosti, i postavlja se pitanje po koju cenu za međuetničke odnose i demokratski kapacitet društva je ovaj 'napredak' napravljen? Zato je bitan pravno obavezujući sveobuhvatni sporazum koji će u dobroj veri i biti implementiran.

Imperativ moraju biti mir i bezbednost građana. Svako zaoštavanje odnosa i nove tenzije ne idu u prilog rešavanju kosovskog pitanja, a posebno stvarnoj bezbednosti Srba na Kosovu, ali i čitavog regiona. Preduslov za mir jeste vladavina prava i poštovanje dogovorenog. Preduslov za mir je, između ostalog, i pronalaženje krivaca za ubistvo Olivera Ivanovića.

Promena narativa

Neophodna je promena diskursa političkih elita kako u Beogradu tako i u Prištini. Ljudi u Beogradu i drugim gradovima u Srbiji ne poznaju savremeno Kosovo. Posebno je bitno uticati na kontrolu sadržaja pojedinih medija koji svakodnevno najavljuju neki novi rat, neki novi kaos, stvaraju neku novu tenziju, mimo bilo kakvih etičkih i moralnih kodeksa i odgovornosti. Narativ se mora promeniti. Pozivanje na mržnju, na rat, nasilje, bezrazložno širenje panike i straha se mora najstrožije sankcionisati. Tenzije na terenu su samo posledica delikatne situacije koja lako može da eskalira. U rukama je Beograda i Prištine da promene diskurs i počnu ozbiljnije da rade na stvarnoj normalizaciji odnosa i pomirenju.

Sa druge strane, neophodno je dotaći se i prilika među samom srpskom zajednicom na Kosovu i selektivnom odnosu zvaničnog Beograda prema njima. Praksa podele srba na podobne i nepodobne, na dobre i loše, mora prestati, a stvaranje atmosfere fer i demokratskih izbora i otvorenog društva to može i ostvariti.

Ulaganje u ljude

U poslednjih osamnaest godina, Priština je nesebično ulagala i omogućavala školovanje ljudima u inostranstvu, a koji su se onda vratili i sada zauzimaju ključne funkcije u različitim sektorima. Priština je stvorila generacije lidera sa međunarodnim iskustvom.

Sa druge strane, u devetnaestom veku je Srbija sama slala svoje najbolje studente na studije u inostranstvo da steknu nova znanja i veštine, uz uslov da se posle tih studija vrate i pomognu svojoj zemlji. Zamislite samo da je Republika Srbija u proteklih 18 godina školovala po petoro ljudi i vraćala ih na Kosovo? Sada bi imali generacije uspešnih ljudi u različitim sferama koji bi unapredili život i stvorili podsticaje za ostanak Srba na Kosovu, ali i povratak raseljenih. Nažalost, poslednja istraživanja pokazuju da više od polovine mladih ne vidi sebe na Kosovu za pet godina.

Treba se fokusirati na osnaživanje te zajednice, ulaganje u dugoročne rezultate, a ne njihovo održavanje na aparatima.

Koordinaciona uprava

Danas nismo ovde da pričamo o nedostacima prištinskih institucija i slabostima njihove administracije. Danas je bitno naglasiti da Srbi sa Kosova, državljani Republike Srbije, nemaju isti status kao njihovi sunarodnici u ostalim delovima Srbije. Zato je i poslednje, mada ne i najmanje važno pitanje, vezano za poseban status Srba sa Kosova koji nemaju pravo na bezvizne pasoše, već mogu da izvade samo pasoše koordinacione uprave koji nemaju jednaku snagu, odnosno zahtevaju dodatni proces apliciranja za vizu. Ovo jeste kršenje osnovnih ljudskih prava, I indikator nejednakog statusa Srba sa Kosova u odnosu na Srbe iz ostatka Srbije, posebno zato što je procedura promene prebivališta za Srbe sa Kosova faktički nemoguća.

Zaključak

Sa potpisivanjem Brisleskog sporazuma, Srbi sa Kosova su bili primorani da izvade kosovska dokumenta. Održana su već dva kruga izbora za kosovske institucije. Integrisane su gotovo sve institucije u kosovski infrastrukturu. Ostala nam je Zajednica srpskih opština. Ostao nam je sveobuhvatni pravno obavezujući sporazum. Sada je vreme da Srbija odlučno stane u cilju osiguravanja najboljeg mogućeg i dugoročnog rešenja kosovskog pitanja.

Položaj srpske zajednice na Kosovu i Metohiji

Miodrag Miličević, NVO Aktiv

Poštovani gospodine predsedniče, uvažene dame i gospodo, predstavnici medija, drage kolegenice i kolege, na samom početku današnjeg sastanka želim da vas u ime NVO AKTIV sve skupa pozdravim i zahvalim se na mogućnosti da u ovom formatu doprinesem boljem razumevanju kompleksnosti kosovskog pitanja.

Traganje za mogućim rešenjima po pitanju KSa, koje je decenijama unazad brojnim političkim predstavnicima služilo kao nezaobilazno štivo u izgradnji sopstvenih političkih karijera, pritom stvarajući privid posvećenosti u traganju za rešenjima kosovskog gordijevog čvora, a imajući u vidu da je ovo pitanje i danas na dnevnom redu, iznova nam ukazuje na činjenicu da očigledno ne postoje jednostavna i brza rešenja kojima bi interesi svih strana bili zadovoljeni.

Kao neko ko uvek i iznad svega daje prednost dijalogu u odnosu na lošu praksu iz prošlosti u rešavanju ovako važnog pitanja, svakako ću, i bez bez ikakvih političkih motiva, pozdraviti vaše nastojanje da kroz formu unutrašnjeg dijaloga sa organizacijama građanskog društva, pokušate da proniknete u svu kompleksnost za mnoge od nas, danas, životnog pitanja. Naime, nakon višemesečnih razgovora, koji se po ovom pitanju

vode, opšti je utisak da nismo blizu željenog konsenzusa po pitanju statusa Kosova, a vrlo često smo i svedoci površnog poznavanja suštine odnosa između duboko podeljenih zajednica na samom Kosovu. Kada tome dodate i položaj srpske zajednice, o kojima ću danas govoriti, ne mogu se oteti utisku da će se za rešenjem ovog pitanja tragati i u narednim godinama.

U vezi sa tim, dozvolićete mi da se osvrnem činjenično stanje po pitanju gore navedenog, kojima želim da vam predočim neke od problema sa kojima se, kao što sam već naglasio, suočava srpska, ali i ostale nevećinske zajednice na Kosovu.

Uz puno uvažavanje principa vođenja Briselskog dijaloga i nastojanje da taj proces dovede do približavanja stavova i normalizacije odnosa između Beograda i Prištine, moram da primetim da je nedovoljna uključenost Srba sa Kosova za posledicu imala visok stepen nezadovoljstva srpske zajednice, osećaj izopštenosti iz celokupnog procesa i gotovo nikakav ili pak minimalan uticaj na sam tok pregovora, propuštajući pritom šansu da kroz praktične predloge olakša delegacijama iznalaženje boljih rešenja od nekih do sada postignutih. Ujedno, želim da napomenem da je u dosadašnjem radu NVO Aktiv

prepoznala većinu ovih problema koje u kontinuitetu, već nekoliko godina unazad, kroz predloge praktičnih politika nastojimo da utičemo na rešavanje istih. Ipak, uprkos odredjenim pomacima, velika većina tih pitanja je i dalje aktuelna od kojih ću ovom prilikom, pomenuti samo neke od njih:

- **Sporazum o slobodi kretanja - I nakon postizanja**

Sporazuma o slobodi kretanja – pitanje priznavanja ličnih dokumenata poput, ličnih karata izdatih od strane izmeštenih policijskih uprava gradova sa Kosova, pasoša Koordinacione uprave izdatih za građane Srbije sa mestom prebivališta na Kosovu, danas su samo neke od glavnih prepreka u ostvarivanju pune slobode kretanja. Kada tome dodamo i nerešeno pitanje vozačkih isprava kao i registarskih tablica ovu situaciju čini komplikovanijom i krajnje neprihvatljivom. Istovremeno, poteškoće u sticanju kosovskih dokumenata, a za pojedince sa prebivalištem na Kosovu čak i nemogućnost pribavljanja istih. Primera radi, u ovom trenutku za građane sa mestom prebivališta u opticaju su četiri vrste pasoša samo po sebi i već na prvi pogled govori o kompleksnosti ovog pitanja.

- Pasoše koje su izdale izmeštene srpske policijske uprave gradova na Kosovu pre 2009. državljanima Srbije sa prebivalištem na Kosovu. Ovi pasoši su u bezviznom režimu i važeći su svuda u svetu, sem na Kosovu.
 - Pasoše izdate posle 2009. od srpske Koordinacione uprave državljanima Srbije sa stalnim prebivalištem na Kosovu. Ovi pasoši su pod obavezom izdavanja viza i važeći su svuda u svetu, sem na Kosovu.
 - Pasoše koje izdaje srpska Policijska uprava građanima Srbije sa prebivalištem u Srbiji. Ovi pasoši su oslobođeni viza od 2009. i važe svuda u svetu, uključujući Kosovo.
 - Pasoše koje kosovskim državljanima izdaju kosovske policijske uprave. Ovi pasoši su pod obavezom izdavanja viza i njihova validnost je promenljiva od države do države.
- Povratak raseljenih i početak dijaloga u povratničkim sredinama, uključujući i ostvarivanje prava na povraćaj imovine u tom procesu mora biti jedan od prioriteta

srpskih predstavnika u kosovskim institucijama U tom smislu, važno je istaći da proces normalizacije odnosa Beograda i Prištine, ali i zajednica na samom Kosovu, ne može dobiti zamajac ukoliko se i dalje ne budu rešavala pitanja povratka uzurpirane imovine (30.000 uzurpiranih stanova HPD; 42.000 poljoprivrednog i komercijalnog zemljišt dok je broj pojedinačnih predmeta pred lokalnim sudovima na Kosovu nepoznat)

- U vezi sa tim, govoreći o pravosuđu, osvrnuću se i na opšte stanje na Kosovu, koje se ogleda u približno 450.000 nerešenih sudskih sporova dok je na osnovu poslednje analize Grupe za pravne i političke studije (GLUP) iz Prištine, zabeležen pad poverenja u institucije sistema na Kosovu (5% u odnosu na 2016). Ovome treba dodati i 17.000 odštetnih zahteva za naknadu štete iz 2004.godine koji se i dalje nalaze u sudskom procesu.
- Jedno od najvažnijih pitanja kojim se ilustruje poštovanje prava Srba na Kosovu jeste poštovanja jezičkih normativa, garantovanih kosovskim Ustavom i zakonom o upotrebi jezika. Od velike važnosti je podsećanje na zabeležene manjkavosti po ovom pitanju (preko 900 slovnih i gramatičkih grešaka u samom Ustavu), pa sve do nepoštovanja upotrebe srpskog, kao drugog službenog jezika na Kosovu, koji za dugoročnu posledicu može imati dalju društvenu segregaciju i nametanje neke nove, do sada nama nepoznate forme, srpskog jezika.
- Insistiranje na obrazovnom sistemu u okviru nastavno naučnog programa Republike Srbije je od vitalnog interesa za srpsku zajednicu na Kosovu. Isto se odnosi na zdravstveni sistem. Oba pitanja moraju ostati u okvirima apolitičkih tema, pogotovu imajući u vidu nezadovoljavajući stepen zdravstvene zaštite i obrazovnog sistema na Kosovu. Kada je reč o obrazovanju, valja podsetiti širu javnost da je Kosovo na poslednjem PISA testu bilo pretposlednje na globalnom nivou, te o tome dalje ne treba trošiti reči.
- Osvrnuvši se na pitanje bezbednosti napraviću uvod u poslednju Analizu trendova (ispitivanje javnog menjanja na severu Kosova) objavljenog u novembru 2017. godine. Kao najveće bezbednosne rizike ispitanici

ističu međuetničke incidente, političku nestabilnost i organizovani kriminal. Pored tri ključna nalaza po pitanju opšte bezbednosti izdvojio bih još par dodatnih činjenica proisteklih iz poslednjeg izveštaja koji u poslednje tri godine, koliko ovo istraživanje sprovodimo, prate trendovi u četiri opštine na sveru Kosova.

- 7% ispitanika ocenjuje trenutnu političku situaciju na Kosovu kao dobru;
- Preko 90% ispitanika smatra da se stvari na Kosovu ne odvijaju u dobrom smeru dok svaki drugi ispitanik smatra da će život za Srbe na Kosovu za tri godine biti lošiji nego danas;
- Svaki drugi ispitanik se ne oseća slobodnim da javno izrazi svoje političke stavove;
- Kao najveće bezbednosne rizike ispitanici ističu međuetničke incidente, političku nestabilnost i organizovani kriminal;
- Gotovo svaki drugi ispitanik ne vidi sebe na Kosovu u narednih pet godina.

<http://www.ngoaktiv.org/srb/publication/trend-analysis-2017>

- Dakle, ukoliko govorimo o poglavlju razgovora između BG-a i PR, koje je u toku, potrebno je vratiti se na osnove Briselskog sporazuma i bez daljeg odlaganja insistirati na primeni do sada dogovorenog, bez čega bi dalji koraci odali utisak slabosti i nedoslednosti po pitanju političke odgovornosti prema ovom procesu. Ovom prilikom ću podsetiću na neke od njih:

- Pored opštih principa poštovanja ljudskih prava, Formiranje ZSO (u skladu sa BS) i sloboda kretanja su neki od najvažnijih principa koji nužno prate ovaj proces. Isto tako bih ukazao i na lošu praksu u sprovođenju pojedinih postignutih dogovora, poput dogovora o telekomunikacijama, za koji možemo reći da je postignut po enklavskom principu (mrežna pokrivenost isključivo na severu i enklavama u centralnom delu Kosova).

Aktiv, kao organizacija koja se između ostalog zalaže za poštovanje osnovnih ljudskih prava, kao i prava jednakosti zajednica, svojim delovanjem na Kosovu, ali i u regionu, konstatno ulaže napore ka promovisanju ovih vrednosti, nastojeći da u aktivnom davanju doprinosa procesu približavanja podeljenih zajednica doprinesemo sveukupnom procesu normalizacije odnosa između Beograda i Prištine.

Ovim bih ujedno i da zaključim, umesto insistiranja na brzom rešenju statusa Kosova, energiju treba usmeriti na rešavanje svih otvorenih pitanja sa Prištinom kao i zalaganjem u iznalaženju praktičnih i održivih rešenja za navedene probleme srpske zajednice čime bi se ispunili preduslovi za sledeći korak-postizanje sveobuhvatnog sporazuma između Beograda i Prištine. Pored jasnih smernica, neophodnost postavljanja vremenskog okvira i potpunu posvećenost obe vlade u ispunjavanju zadatih ciljeva mora biti imperativ za obe strane u ovom procesu.

Položaj srpske zajednice na Kosovu i Metohiji

Vladimir Petronijević, Grupa 484

Poštovani gospodine Predsedniče Republike,
Uvaženi članovi Vlade Republike Srbije,
Poštovane kolegice i kolege,

Razgovarati o Kosovu, o budućnosti srpsko-albanskih odnosa i budućnosti našeg naroda na prostoru Kosova, je samo po sebi veoma teško, a naročito u ovoj godini u kojoj je brutalno ubijen Oliver Ivanović, a i posle nedavnih događaja severnoj Kosovskoj Mitrovici.

Zaista smatram da hapšenje gospodina Đurića, člana šireg sastava Vlade Republike Srbije i pregovarača u Briselskom dijalogu, zaslužuje najoštriju osudu.

Ubistvo Olivera Ivanovića šalje mnogo poruka, a među njima i poruku svima onima koji o Kosovu razmišljaju hrabro, odgovorno i racionalno. Moramo, očigledno, biti svesni svih opasnosti koje razumno i odgovorno promišljanje o budućim odnosima Srba i Albanaca sa sobom nosi i ovde i na Kosovu.

Unutrašnji dijalog otvorio je mogućnost da svako iznese stav o ovom najvažnijem pitanju u Srbiji danas. Zaključujem da je većina onih, koji su se uključili u dijalog, zagovarala status quo. A, upravo „zamrznuti konflikt“ najmanje odgovara Srbiji, našim građanima i što je najvažnije našem narodu na Kosovu.

Ja bih ovom prilikom ukazao na jedno veoma važno pitanje, koje je po mnogo čemu ključno za opstanak i povratak našeg

naroda na Kosovo. To je pitanje zaštite imovinskih prava interno raseljenih lica i drugih nealbanaca na prostoru Kosova. Neki od glavnih izazova su zbirke zahteva za naknadu štete (22000 zahteva), pitanje evikcije, nepostojanje delotvornog pravnog leka za prevarne transakcije, uzurpacija imovine, pre svega poljoprivrednog zemljišta, nepostojanje delotvorne zaštite obnovljene imovine.

Na prostoru bivše Jugoslavije, imovinska pitanja rešavana su različito, na jedan način u BiH, a na drugi u Hrvatskoj. Dakle, ovo je ne samo pravni, već i politički problem, te je zadatak, koji stoji pred državom, da ovo pitanje postavi dosta visoko u razgovorima sa albanskom stranom.

Ekspertiza postoji, postoje i izveštaji, pa napominjem da je najveći deo ovih analiza nastao u okviru projekata besplatne pravne pomoći, čiji je korisnik Kancelarija za KiM, a koje finansira Evropska Unija. Verujem da to nije bez značaja u Briselskim razgovorima.

Danas je bilo reči i o pitanju vizne liberalizacije. Napominjem da će, u slučaju vizne liberalizacije za Kosovo, jedini dokumenti za koje će se primenjivati vizni režim Evropske Unije, biti putne isprave Republike Srbije, koje se izdaju našim državljanima sa prebivalištem na Kosovu, a od strane Koordinacione uprave MUP-a Srbije.

UNAPREĐENJE POLOŽAJA SRPSKE ZAJEDNICE KROZ INTEGRACIJU

Izabela Kisić, Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji

Tokom poslednjih desetak godina, posebno od primene Ahtisarijevog plana, postignut je značajan napredak u infrastrukturi i unapređenju svakodnevnog života građana srpske nacionalnosti u opštinama južno od Ibra, zahvaljujući, pre svega, ulaganjima međunarodne zajednice i kosovske vlade. Kosovski ustav je najmlađi evropski ustav i jedan od najmodernijih, a naravno njegova primena je ono na čemu treba insistirati.

Srpska zajednica na Kosovu može biti i treba da bude važan akter u stvaranju modernog, demokratskog i multikulturnog društva na Kosovu, ukoliko se uključi snažnije u integracione procese. Institucionalni život na Kosovu treba da shvati kao arenu u kojoj će se boriti za one politike koje polaze od poštovanja ljudskih prava, osnovnih sloboda i demokratskih vrednosti, a ne za blokadu i opstrukciju kosovske vlade. Vlada Srbije treba da nastavi da pomaže srpskoj zajednici na Kosovu, ali mora da odustane od politike manipulacije srpskom zajednicom radi postizanja terotiroijalnih ciljeva koji su u suprotnosti sa procesima evropskih integracija.

Najveći problem srpskog stanovništva na Kosovu je siromaštvo, nezaposlenost, obrazovanje dece, neefikasno sprovođenje zakona. Važno je da se u pregovorima traže dugoročna rešenja za položaj srpske zajednice koja će omogućiti ekonomski i socijalni prosperitet i koja neće biti destabilizirajući faktor u kosovskoj Vladi već partner.

Da bi se izbegao etnički princip neophodna je orijentacija na zajedničke projekte koji bi uključivali Albance i koji povezuju i Gračanicu i severnu Mitrovicu sa Prištinom. To podrazumeva i izgradnju zajedničkih privrednih objekata.

Neophodno je raditi na projektima koji bi doprineli atmosferi međuetničke tolerancije, koji bi uključivali srpsku i albansku, kao i decu iz drugih zajednica. Treba podstaći formiranje omladinskih grupa i osmisliti programe koji bi promovisali zajedničke aktivnosti. Kroz stipendije, potrebno je omogućiti mladim Srbima da se školuju na međunarodnim univerzitetima u Prištini.

Iskustva pokazuju da podeljeni gradovi ne donose dobrobit građanima ni sa jedne strane, ukoliko ne postoje istovremeno i integrativni procesi. Stoga je neophodno što pre razviti i podržati programe koji povezuju mlade ljude sa obe strane mosta u Mitrovici.

Unapređenje kvaliteta obrazovanja, na svim nivoima treba da bude jedan od strateških ciljeva za osnaživanje srpske zajednice. To podrazumeva i edukaciju profesorskog kadra pre svega u osnovnim i srednjim školama.

Rodna ravnopravnost je zanemarena, te je veoma mali broj žena, na visokim administrativnim funkcijama u srpskim opštinama. Stoga bi podsticaj ženskim grupama i organizacijama bio od značaja.

Civilni sektor može puno da pomogne na povezivanju mladih različitog etničkog porekla.

Uspostavljanje vladavine zakona na severu Kosova i njegova integracija, značajno je za region, ali pre svega za građane srpske nacionalnosti južno od Ibra, budući da se u Mitrovici nalazi glavni medicinski i univerzitetski centar kome oni gravitiraju.

Pitanje
Kosova i
Metohije
u kontekstu
EU
integracija
Srbije

SVEOBUH VATNO REŠAVANJE PITANJA KOSOVA I SPOLJNOPOLITIČKI OKVIR PREGOVORA SRBIJE SA EU

Igor Novaković, Savet za inkluzivno upravljanje

U javnosti Srbije postoji percepcija da je usaglašavanje sa Zajedničkom spoljnom i bezbednosnom politikom EU (ZSBP) problematično pre svega zbog neusaglašavanja sa spoljnopolitičkim deklaracijama i merama EU koje za temu imaju Rusiju. To je samo donekle, pošto je primarni razlog neusaglašavanja pitanje Kosova, odnosno međunarodna aktivnost Srbije koja je za cilj prvo imala da spreči dalja priznanja nezavisnosti, a potom je dopunjena sprečavanjem Prištine za ulazak u članstvo međunarodnih institucija, gde god je to moguće. Da Kosovo jeste (bilo) glavni prioritet, može se videti i iz odgovora na upitnik EU iz 2011. godine: „Nepriдруživanje jednom broju izjava i deklaracija izazvano je specifičnostima položaja Republike Srbije posle dezintegracije jugoslovenske države, kao i poznatim stavom Srbije u vezi sa jednostranim proglašenjem nezavisnosti od strane privremenih institucija samouprave Kosova.“ Kada se uradi analiza usaglašavanja od 2008-2012, broj deklaracija koje su direktno vezane za pitanje Kosova ili post-jugoslovensku situaciju je neznatan, dok se velika većina deklaracija i mera tiče država koje su pružile podršku oko pitanja Kosova u međunarodnim odnosima (Rusija, Kina, neke azijske, afričke i južnoameričke države – u početku, uključujući tu i Iran, Severnu Koreju). Treba spomenuti da su se deklaracije u velikom broju slučajeva odnosile (a i danas se odnose) na pitanja

poštovanja ljudskih prava, osude ili izvršenja smrtne kazne, te pitanja vezana za aktivnosti Međunarodnog krivičnog tribunala ili izazove širenja nuklearnog naoružanja, dakle događaje koji su suprotstavljeni temeljnim vrednostima koje EU promovise.

U periodu 2011-2013, Srbija je imala rast usaglašavanja – izazvan pre svega činjenicom da je ukupan broj deklaracija drastično smanjen, i da teme uglavnom nisu bile Rusija i Kina. Sa određenim temama, poput Belorusije, Srbija je počela da se usaglašava. U istom periodu, i veze sa Rusijom i veze sa Kinom su dodatno produbljene i ojačane – tako da pitanje Kosova više nije jedino zbog čega se Srbija ne usaglašava sa deklaracijama i merama vezano za ove dve države. To su neki od političara i potvrdili u svojim izjavama, a i eksplicitno je navedeno tokom bilateralnog analitičkog pregleda (skringinga) 2014.

Izbijanje Ukrajinske krize je pitanje usaglašavanja stavilo u fokus, pošto se drastično povećao broj deklaracija koje za temu imaju Rusiju i sa kojima se Srbija nije usaglašavala. Istovremeno, sa obnovljenim pokušajima Prištine da pristupi što većem broju međunarodnih organizacija, posebno onim koje su vezane za UN, Srbija pokreće novu diplomatsku ofanzivu, sa jasnim ciljem da ove pokušaje omete. Od posebnog značaja bilo je glasanje za prijem

Kosova u UNESCO. Srbija je ponovo počela aktivno da radi sa brojnim afričkim, azijskim i južnoameričkim državama kako bi sprečila ulazak Kosova u članstvo, a potom i poništila neka od priznanja nezavisnosti. Čini se da je upravo cena ovakvog pristupa i osetan pad usaglašavanja koji je sada proširen i za neke od deklaracija koje se tiču ovih zemalja, a koji je 2017. godine pao ispod 50%.

Iz svega što je prethodno navedeno, može se zaključiti da su razlozi zašto proces usklađivanja sa spoljnom politikom EU za Srbiju predstavlja svojevrsan problem sadržani i u nerešenom pitanju statusa Kosova, kao i činjenici da ne postoje jasno definisani spoljnopolitički prioriteti i njihova hijerarhija na osnovu realističnih i dugoročnih interesa.

Stoga, bilo kakva trajna sveobuhvatna normalizacija odnosa Beograda i Prištine, imala bi pozitivan efekat na usaglašavanje Srbije sa ZSBP. Srbija bi time bila oslobođena pritiska da stalno traži podršku zemalja koje nisu od ključne važnosti za primarne interese Beograda, što bi rezultiralo manjom konfrontacijom sa spoljnopolitičkim i bezbednosnim pristupom EU. Drastičan pad procenta usaglašavanja koji se desio 2017, najverovatnije se ne bi ponovio, i u svakom slučaju EU i državama članicama bio bi poslat pozitivan signal.

Samim tim, Srbija bi bila u mogućnosti da ostvari konkretni napredak kada je reč o usaglašavanju, i da na tome razvije novi pristup ka evropskim partnerima kada je reč ZSBP. Trajna sveobuhvatna normalizacija bi omogućila da pitanje statusa Kosova prestane da bude ključno političko pitanje na kome se grade odnosi Srbije i sa drugim državama, pre svega sa Rusijom

i Kinom. Time bi se fokus neusaglašavanja sveo na druga pitanja vezana za ove dve države, koja su manje izazovna. Srbija bi bila u prilici i da predstavi jasnu mapu puta kada je reč o usaglašavanju sa ZSBP u budućem periodu.

Što se tiče ekonomskih odnosa sa inostranstvom, drugog važnog dela spoljnopolitičkog okvira pregovora Srbije sa EU, na ovu oblast pregovori Beograda i Prištine uglavnom ne utiču, pošto je teritorija Kosova posebna carinska teritorija. Međutim, značajan deo element okvira je obaveza pristupanja Svetskoj trgovinskoj organizaciji (STO) pre ulaska u EU. Odnosno Srbija treba da zatvori bilateralne pregovore sa državama članicama STO koji su preostali, kao i multilateralne pregovore sa samom organizacijom. Dokle god su pregovori otvoreni, bilo koja nova članica ima pravo da otvori nove bilateralne pregovore zarad ispunjavanja svojih partikularnih, i često političkih interesa. To se već desilo 2012. kada je Rusija postala članica i kada je otvorila pregovore sa Srbijom, uprkos činjenici da postoji sporazum o slobodnoj trgovini (dakle, logično je da nema razloga za otvaranje pregovora, pošto se progovara o snižavanju carina prilikom ulaska u STO). Ma koji novi bilateralni pregovori u okviru pristupanja STO predstavljaju, dakle, lošu vest za Srbiju. Priština, i bez međunarodnog priznanja, kao posebna carinska teritorija, može da postane članica STO i teoretski može da zatraži otvaranje pregovora sa Beogradom, uprkos činjenici da postoji CEFTA – zona slobodne trgovine u kojoj su obe strane članice. To je još jedan razlog više zašto Srbija treba što pre da zatvori pregovore u okviru STO, naravno štiteći pritom interese svojih građana.

Pitanje KiM u kontekstu EU integracija Srbije

Aleksandra Joksimović, Centar za spoljnu politiku

Put Srbije ka demokratskom prosperitetnom, ekonomski razvijenom i uređenom društvu, jer to je suština evropskih integracija, konstantno je opterećen političkim kriterijumima, koji Srbiju evo gotovo već dve decenije koče, odnosno ne dozvoljavaju joj da se razvija punim kapacitetima u željenom pravcu, za koji su se građani bez obzira na usputna razočarenja, nedvosmisleno opredelili, a što su dubinska istraživanja jasno potvrdila na pitanjima podrške evropskim integracijama, prevashodno vezanim za unutrašnje reformske procese.

U odnosu na trenutak kada smo evropski put započeli pa do danas okolnosti su se značajno promenile. Promene u međunarodnim odnosima dobile su na ubrzanju, unipolarni svet predvođen Sjedinjenim Američkim državama je prošao svoj zenit, ali istovremeno novi odnos snaga evidentno nije uspostavljen.

Jaz formalno započet Ukrajinskom krizom, koji je nastao u odnosima između Zapadnog sveta i Rusije postaje sve dublji. Ne želeći da ulazim u opravdanost ovakvih trendova, nezaobilazna je konstatacija da će ovakav okvir i jasna polarizacija trajati mnogo duže nego što se inicijalno moglo predvideti. Ne samo da se vremenski okvir krize produžava, već se širi i okvir tema koje doprinose da se jaz čini nepremostiv. Konfrontacija je odavno nadzišla politiku i ušla najdublje društvene sfere kao što je oblast sporta, medija, sajber prostora, kao inovativnom polju tehnološke konfrontacije.

Ni promena američke administracije nije dovela do bilo kakvog u kampanji najavljenog zaokreta, koji bi dao nadu da se uzavrele strasti mogu stišati.

U takvim okolnostima Srbija ulazi u godine raspleta, u kojima je evidentno da pritisci obe strane i Rusije i Zapada rastu. Ovome bih dodala da krizni period sa kojim je EU bila suočena je doveo do odsustva evropske perspektive, koji je rezultirao otvaranjem

kriza pre svega u Makedoniji ali sa potencijalom širenja i na druge aktere ZB. Prisustvo drugih aktera (Rusija, Turska, Kina, Arapske zemlje) u regionu je zapravo posledica odsustva EU, sa kojom se Evropa na adekvatan način mora suočiti kao i razviti bolje kanale komunikacije, kako impresije populacije o uticaju pojedinačnih aktera ne bi bile potpuno pogrešne, kao što je na primer podatak o ruskom doprinosu srpskoj ekonomiji, koji je realno zanemarljiv u odnosu na EU partnere.

Za ukupnu stabilnost regiona ključni test biće pitanje Makedonije. Resenjem višedecenijskog problema sa Grčkom u vezi sa imenom Makedonije, došlo bi do poziva Makedoniji za članstvo u NATOu koje podržava preko 80% građana, kao i do izglednog otvaranja pregovora u procesu EU integracija. Bio bi ovo značajan kamen temeljac za dalju stabilizaciju prilika u regionu.

U takvim okolnostima pitanje normalizacije odnosa između Beograda i Prištine trebalo bi da dobije svoj puni zamah.

Dakle kada govorimo o normalizaciji važna je svest da je status quo neodrživ. Kada to kažem onda mislim da paralelizam nekoliko procesa uz skromne ili kažimo usporene pomake napred nije više na agendi. Ili će doći do jasnog prodora i pozitivnog pomaka ili ćemo ući u period velikih turbulencija u kojima ne bih mogla da isključim ni različite oblike kriza i nemira u čitavom regionu. Kada govorim o momentumu, vidna je diplomatska aktivnost kako drugih zainteresovanih strana prema regionu, tako i Srbije prema važnim globalnim faktorima koji na proces mogu uticati. Važna je i svest o onome što je moguće i realno postići, kako lestvicu očekivanja ne bismo u javnosti podizali u sferu nedostižnog. Razumem pokušaj zaustavljanja članstva Kosova u međunarodnim organizacijama kao potez kojim Srbija zadržava važne adute u rukama u pregovaračkom procesu. Istovremeno mora postojati svest o vremenskom okviru u kojem ovakvi potezi mogu davati rezultate.

Uticaj Rusije u dosadašnjem pozicioniranju pred međunarodnom zajednicom, uprkos mojim ličnim precepcijama i očekivanjima, zapravo je doprineo privlačenju pažnje i novi pogled na region sa željom Zapada da svoj uticaj fiksira i etablira prepoznajući moguće efekte uticaja drugih aktera. Iako smatram da je uticaj Rusije od strane pojedinih međunarodnih aktera na region povremeno precećen, kada govorimo o Srbiji prepoznajem ga kroz veto u Savetu bezbednosti u vezi sa članstvom Kosova u UN. I naravno kroz pokušaj doprinosa ukupnom erodiranju podrške u populaciji vezanom za članstvo u EU. Zapadni partneri su u dosadašnjoj javnoj komunikaciji imali uzdržan stav ili čak i odsustvo reakcije u vezi sa odnosima Srbije sa Rusijom. U jednom od svojih obraćanja Visoka predstavnica za evropsku spoljnu i bezbednosnu politiku Frederika Mogerini je rekla da je EU samouverena i da njen uticaj ne može nadmašiti nijedan drugi međunarodni akter, što verovatno odgovara istini. Ali važan momenat biće prepoznati onaj trenutak u kojem će se izostanak javne reakcije zapadnih partnera pretvoriti u svoju potpunu suprotnost. Dakle verujem da ne možemo očekivati prelazni period već naizgled nagli zaokret u percepciji saradnje Srbije i sa EU i sa Rusijom.

Napomenula bih i da ni u regionu ali ni među velikim silama ne postoji zajednički interes u vezi sa rešavanjem otvorenih pitanja na Zapadnom Blakanu. EU i SAD imaju potrebu i želju da prevashodno bezbednosno zaokruže region ZB kako bi se mogli okrenuti drugim temama od značaja. EU bi u tom kontekstu morala da pojača pozitivnu retoriku i promeni vokabular koji se odnosi na proširenje kako bi dobila potrebnu podršku za dalji proces proširenja. Pogledajmo npr Nemačku - dok se ne okončaju izbori u Bavarskoj gde bi sestrinski stranka Angele Merkel u vladajućoj koaliciji CSU trebalo da potvrdi svoju (izgubljenu na poslednjim izborima) dominaciju, Nemačka će vrlo skromno u javnosti podržavati proces proširenja, sve dok ne stabilizuje unutrašnje političke prilike. Istovremeno će među zemljama članicama imati najsnažniju svest o potrebi obezbeđenja mekog trbuha na ZB. S druge strane Rusiji status quo je neuporedivo prihvatljiviji, jer održava i širi polje uticaja Rusije u regionu. Kada govorim o uticaju pre svega mislim na meku moć.

Nažalost moram reći da u ovom trenutku ne postoji ni značajnija motivisanost kosovskih zvaničnika za pronalaženjem rešenja, obzirom na dug i prilično neizvestan ili možda bolje da upotrebim reč nedefinisan evropski put, kao posledica okolnosti unutar zemalja članica, gde njih 5 nije priznalo nezavisnost od čega Španija ne bi priznala nezavisnost sve kada bi Srbija to sutra učinila.

Ali poziciju Srbije ovo ne čini jednostavnijom. Diplomatska ofanziva u traganju za rešenjem neće stati. U danima koji su pred nama, očekujem da se intenziviraju i pojave različita scenarija potencijalnog pravno obavezujućeg sporazuma. Važna

je spoznaja da je nemoguće očekivati rešenje koje neće imati jasnu podršku ključnih zemalja u koje ubrajam SAD i Nemačku. Svi drugi akteri biće statisti ili remetilački faktor. Svaki od predloga koji se budu pojavili, bez obzira na poreklo, moraju se uzeti sa dužnom pažnjom u razmatranje, jer istorija je pokazala da neće nužno svaki sledeći sadržati bolji i prihvatljiviji okvir, već upravo suprotno.

Na kraju da dodam i nekoliko reči o procesu normalizacije. Evidentna je i opravdana frustriranost srpske strane u vezi sa formiranjem ZSO, jer postoji tendencija da ovaj deo dogovora ostane mrtvo slovo na papiru. Njegove uzroke možemo tražiti na različitim stranama, ali ako govorimo o međunarodnoj zajednici, bojazan predstavlja model BiH, kao primer nefunkcionalnosti raspolučene države u kojoj niko ne odstupa od osvojenih pozicija sa tendencijom osvajanja i novih. Bez obzira na takvu vrstu bojazni, ZSO postala je simbol međusobnog (ne)poverenja ne samo između Beograda i Prištine već i Beograda i drugih aktera koji su u postizanju Briselskog sporazuma učesvovali. Zato očekujem visok stepen diplomatskih aktivnosti koji bi omogućio da do napretka na ovom planu u kratkom vremenskom roku dođe, kako bi se otvorio put za dalji proces normalizacije i to u okolnostima kada imamo jak politički establišment u Beogradu i izuzetno slabe institucije i krupne unutrašnje političke problema na Kosovu.

Pravno obavezujući sporazum verujem da će se kretati u okvirima dosadašnjih promišljanja o modelu dve Nemačke, koji podrazumeva izostanak priznanja ali i izostanak opstrukcije za članstvo Kosova u međunarodnim organizacijama. Personalan i teritorijalna autonomija na način kako je to predložio prof Varadi daje dobar okvir, naravno sa akcentom na imovini SPC koja mora biti u potpunosti zaštićena.

Ulozi za budućnost su ogromni. Globalno polako ulazimo ponovo u sferu crno-belog sveta, u kojoj stepen nepoverenja među stranama konstantno raste, i ne samo raste nego se održava i podržava. U takvim okolnostima, zemljama te snage i potencijala kao što je Srbija, koja regionalno svakako ima svoje značajno mesto, ali u globalnim zbivanjima predstavlja mao tačku na mapi, dakle za takvu Srbiju je od ključnog značaja da pravilnim procenama i odmeravanjima izbegne s jedne strane poziciju u kojoj će pritisci velikih sila postati jači od manevarskog prostora i možda što je još važnije za Srbiju je da po bilo koju cenu izbegne da se nađe na pogrešnoj strani istorije.

DOBRA UPRAVA – PO MERI GRAĐANA I EVROPSKIM STANDARDIMA ZA GRAĐANE U ZSO

Milena Lazarević, Centar za evropske politike – CEP

RJU i izgradnja dobre uprave jedan je od stubova reformi u procesu pristupanja EU – zajedno sa vladavinom prava i ekonomskim upravljanjem, sa kojima je tesno povezana. Ali dobra uprava je pre svega i jedan od osnovnih preduslova za kvalitetan život ljudi bilo gde – građana i svih drugih koji žive u jednoj zemlji. Isto važi i za stanovnike Kosova – i Srbe i Albance podjednako. Ljudima je u interesu da mogu brzo i lako da ostvare svoja prava, dobiju usluge države, da mogu da računaju na profesionalnost službenika, umesto da traže veze i nose im poklone, podmićuju ih, da bi svoje poslove završili brže i lakše.

Zajednica srpskih opština, kakva god da bude i kada god to bilo, može biti prilika da se stanovništvu u tom delu Kosova obezbedi bolji i kvalitetniji život, ali i prilika da se obrukamo i mi i vlasti na Kosovu.

Imajući u vidu da će Srbija imati posebnu odgovornost da podrži ZSO, treba da uložimo maksimalnu energiju da napravimo od ZSO primer dobre uprave za region i šire, da se ne bi desilo da i Srbi i ostali u ZSO proklinju dan kad su dobili ZSO zbog neefikasne administracije, politizacije, korupcije...

Osvrnuću se samo na primer Gruzije, koja je bila jedna od najzaostalijih država na svetu, sa najneefikasnijom i najkorumpiranijom javnom upravom, ali su predanim radom na reformama i rešenošću da poboljšaju život svojih građana došli dotle da su od vađenja dokumenata napravili brend po kome su poznati sada u svetu i koji izvoze po svetu. Napravili su Centre za

javne usluge po svojoj teritoriji u kojima građani mogu da dobiju gotovo sve usluge koje država pruža na jednom mestu. I ti centri izgledaju kao spejs shatlovi – sa savršenom organizacijom posla, sa tzv. Just kafeom u kojem sedite i pijete kafu sa službenikom, i u roku od sat vremena, dok popijete kafu, iza vas kroz cev ispadne vaš pasoš, koji pokupite i idete... Sa Just drajvom, kroz koji prođete autom kao kroz drajv in Mekdonalds, i bez izlaska iz auta pokupite lična dokumenta. Takve brendove treba praviti za građane i Srbije i Kosova. Naravno, Srbija prva mora da pojača svoje napore da reformiše i unapredi svoju upravu, i da obezbedi da usluge poput e-bebe postanu standard, a da ih pružaju profesionalni i depolitizovani službenici. Onda će i biti u boljoj prilici da pomogne i Srbima na Kosovu da dobiju bolju državu i snažnu i efikasnu ZSO.

Civilno društvo i ovde može da pomogne. CEP se već godinama bavi reformom javne uprave i javnim uslugama, radimo i na regionalnom nivou, sarađujemo uspešno i sa kolegama sa Kosova. Spremni smo da, u saradnji sa nekoliko organizacija iz NKEU koje se bave antikorupcijom, dobrom upravom sl... napravimo plan ili model, da dizajniramo sistem dobre uprave za ZSO koji bi bio efikasan, koji bi se zasnivao na najboljim evropskim praksama, depolitizovan i profesionalan, i orijentisan na pružanje usluga građanima i privredi. Samo takva ZSO može da zaista bude pomoć građanima koji u njoj žive – i Srbima i Albancima podjednako.

EKONOMSKI ASPEKTI EVENTUALNOG ODUSTANKA OD NAŠEG PRAVA NA ODBRANU KIM

Marko Malović, Institut ekonomskih nauka

Uvaženi predstavnici Vlade R. Srbije,
Dame i gospodo,

Veoma me je obradovalo podsećanje ministarke Joksimović da je dosad sačinjena i parafirana dokumenta vezano za evropske integracije Srbije moguće i rekao bih poželjno čitati u drugačijem, formalno-pravnom ključu, a uprkos sistematski nametanim i već skoro uvreženim narativima kakve nažalost prečesto čujemo u našoj medijskoj i političkoj svakodnevnici. Iskreno joj hvala na tome. Nažalost, bojim se da efektivno tumačenje tih dokumenata od strane pojedinih uticajnih članica EU i poruke koje sledstveno stižu zvaničnicima Srbije trenutno ipak ne ostavljaju previše prostora za optimizam.

Svako je vreme teško, a svoje najteže, podseća veliki Meša Selimović. To nas međutim ne oslobađa obaveze da za kosovskometohijsku dramu tražimo rešenje koje - da bi moglo biti trajno i prihvatljivo - treba da bude ne samo ali svakako bar finansijski pravično, državno-pravno zakonito i koliko-toliko funkcionalno. Ne samo da već otvorena pa čak i privremeno zatvorena poglavlja neće biti definitivno zaključena i mogu podleći reviziji i zatezanju ukoliko se napredak u PP 35 ne verifikuje kao zadovoljavajući od strane EU, nego pride očigledna veza između 35-ce i ostalih PP ogleda se za Srbiju i u dilemi da li je politekonomski isplativo i ispravno žrtvovati KosMet (i kojih je razmera, u čemu se tačno ta žrtva ogleda) zarad otvaranja većeg broja ili svih ostalih PP na potom još uvek neizvesnom putu ulaska u neznano koliku, neznano kada i neznano kakvu EU. Dajem u nastavku svoje

viđenje jedne ekonomske dimenzije ovog problema, aspekt koji se možda ređe ističe, a koji razume se ne obavezuje nužno i ne reflektuje gledišta niti jedne od institucija s kojima sam u afilijaciji.

Ukoliko na trenutak apstrahujemo kulturno-konfesionalni, istorijski, politički i simbolički značaj Kosova i Metohije za R. Srbiju, eventualna formalna ili faktička verifikacija njegove samostalnosti kao preduslov odgušenja procesa pristupanja zemlje EU, značila bi i ozbiljan ekonomski gubitak i značajan finansijski tas na vagi troškova i koristi uticaja integracije na privredni prosperitet i nacionalno bogatstvo zemlje. Povrh procenjenih fiskalnih rashoda (Srbija inter alia otplaćuje spoljni javni dug KosMeta po osnovu zajmova uzetih pre dolaska misije KFOR, a ukupni državni rashodi za KosMet iznose 520-530 miliona evra godišnje) i povrh propuštenih fiskalnih prihoda (poreskih, carinskih itd.), povrh rezervi lignita, plemenitih metala, olova, cinka i drugih mineralnih resursa, te dugogodišnjih infrastrukturnih ulaganja, u formalno-pravnom, odnosno vlasničkom smislu, država Srbija je na Kosovu i Metohiji titular 24500 ha poljoprivrednog, šumskog i građevinskog zemljišta, preko 1,2 miliona kvadrata državnih zgrada, 145000 kvadrata poslovnih zgrada, 25000 kvadrata stambenih zgrada i 754000 kvadrata objekata posebne namene. U strukturi kapitala iz 1999. 45% je učešće države Srbije, a 10% srpskih preduzeća iz ostatka republike. Prema katastarskim podacima (Srbija koliko znam poseduje elektronsku bazu originala, a kopije su davno dostavljene zvaničnicima EULEX), SPC, država Srbija i građani R. Srbije srpske (ili svakako nealbanske etničke pripadnosti) titulari su 52% katastarske teritorije KiM. Nadalje, eventualno finalizovanje

gaženja prava privatne svojine nad imovinom građana Srbije i SPC na području KosMeta (a ono je čuli smo i pod EULEX i dalje na delu), značilo bi grubo kršenje principa na kojima inače počiva sama EU i na čiju smo se rigoroznu implementaciju na ostatku teritorije R. Srbije procesom pristupanja EU dodatno obavezali, dok kršenje elementarnih principa vladavine prava neizbežno povlači direktne i posredne štete po privredni rast i razvoj oštećene privrede, pa i sigurnost budućeg poslovanja na Kosovu.

Napokon, kada je reč o resursima, tj. prirodnom bogatstvu Kosova i Metohije, kojeg bismo se eventualnim potezom pera u celini i zanevek odrekli, procenjuje se da vrednost kosmetskih nalazišta uglja (u užoj Srbiji prema preliminarnim podacima preostaje uglja za narednih 50-ak godina, dok kosmetskog uglja uz punu eksploataciju i sadašnji nivo potrošnje cele Srbije ima u rezervi za narednih 340 godina), zatim kobalta (10000 t), nikla (2,5 miliona t), magnezita (4,5 miliona t), boksita (sigurnih 1,7 miliona t, odnosno 425000 t čistog aluminijuma), olova i cinka (po bar 400000 t, respektivno), srebra (800-tinak t), bora, mangana i molibdena iznosi ukupno uzevši oko bilion i petsto milijardi američkih dolara. Konačno, nalazišta i vrednost dosad sporednih retkih minerala identifikovanih u rudniku Trepča, poput kadmijuma, germanijuma, indijuma itd., a budući da se sve više koriste kao inputi u vodećim visokotehnološkim granama svetske privrede, te im cena vremenom raste, ne mogu se trenutno sa sigurnošću proceniti.

Dakle, da zaključim, postoji u ekonomiji nešto što se zove odnosi razmene i analiza troškova i koristi, postoji koncept vremenske vrednosti novca (jer ono što se od nas izgleda očekuje da damo gubimo odmah i trajno a koristi nam se obećavaju u vremenski razvučenoj budućnosti), pa bi bilo uputno da se u procesu formulacije pregovaračke platforme Beograda provede i uzme u obzir ekonomska računica integracije Srbije u EU, imajući u vidu aktuelne efektivne zahteve Brisela u vezi sa PP 35 odnosno KosMetom.

Najposle, postoji kao politekonomska disciplina i tzv. teorija igara, unutar koje je opisana čitava familija strateških interakcija pod nazivom nekooperativna pregovaračka igra, što prilično odgovara konstelaciji u kojoj se nalazi Srbija u pregovorima s kosmetskim Albancima i SAD na jednoj odnosno Briselom na drugoj strani. Međutim, čini se da u dosadašnjem toku pregovora naša država nije dovoljno koristila nalaze, uputstva i preporuke teorije igara o tome kako treba pregovarati da biste uopšte dobili priliku da izaberite sedlasto stabilnu ravnotežu tj održivo kompromisno rešenje za status Kosova i Metohije.

SARADNJA BEZBEDNOSNIH INSTITUCIJA KAO PREDUSLOV NORMALIZACIJE ODNOSA BEOGRADA I PRIŠTINE U OKVIRU EU INTEGRACIJA (POGLAVLJE 35)

Bojan Elek, Beogradski centar za bezbednosnu politiku

Dnevno-politička dešavanja ukazuju na činjenicu da dok Srbija i Kosovo* pregovaraju, organizovane kriminalne grupe na terenu nesmetano sarađuju. Nedovoljno direktna saradnja koja se odvija između organa za sprovođenje zakona ne može da odgovori na potrebe društva i ugrožava ličnu bezbednost građana i na jednoj i na drugoj strani.

Tri grupe problema su ključna.

Prvo, neophodno je da se uspostavi direktna saradnja u oblasti bezbednosti nevezano za statusna pitanja. Ovo je ujedno i jedan od uslova u okviru evrointegracija Srbije. Neophodno je da uspostave direktni kanali za razmenu informacija, koordinaciju, pa i direktna saradnja na operativnom nivou. Ova saradnja i sada postoji, ali je nedovoljna i odvija se preko posrednika – preko UNMIK, EULEX ili neformalnim kanalima (ILECUs). Situacija na terenu govori da ovakav aranžman ne može da odgovori na sve bezbednosne pretnje, rizike i izazove.

Drugo, postoje brojna pitanja van Poglavlja 35 koja, zbog nerešenih pitanja sa Kosovom, predstavljaju politički problem. Na primer, u okviru Poglavlja 24, Srbije ove godine treba da krene u izradu Šengenskog akcionog plana, a od prošle godinje primenjuje novu Strategiju integrisanog upravljanja granicama na osnovu EU koncepta IBM. Pristupanje Šengenu je obaveza za sve zemlje u procesu evrointegracija, kada se striktno propisani uslovi ispune, budući da je ovo od skoro deo evropskog akcija. Za Srbiju ovo predstavlja politički problem jer, u skladu sa IBM konceptom,

granica je tamo gde je policija, fitosanitarna inspekcija, carina, i drugi državni organi, što u ovom trenutku nije moguće sprovesti u okviru Ustavom definisane teritorije Republike Srbije.

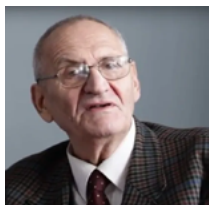
Na kraju, proces pristupanja Srbije EU treba da doprinese i sveopštoj demokratizaciji društva. Ovo bi posredno trebalo da doprinese boljem upravljanju sektorom bezbednosti, efektivnijem demokratskom i civilnom nadzoru rada sektora kroz Parlament i nezavisne državne institucije, otvorenošću bezbednosnih institucija u svom radu tamo gde postoji opravdani interes javnosti da bude adekvatno obaveštena, te daljom profesionalizacijom zaposlenih u ovim institucijama. Ovo sve treba da doprinese povećanju kredibilitnosti naših bezbednosnih institucija, što je glavna valuta u oblasti međunarodne bezbednosne saradnje.

Kako do ovoga u pregovorima sa Prištinom? Onako kako građani kažu, a na osnovu istraživanja Beogradskog centra za bezbednosnu politiku iz januara prošle godine, njih 3/4 nije za dalje sukobe i eskalaciju konflikta a 2/3 je za nastavak dijaloga sa Prištinom.

Na kraju, kao što kaže poslednja rečenica u novoj EU strategiji proširenja i pojačanog angažmana na Zapadnom Balkanu, *na političkim liderima Zapadnog Balkana je da preuzmu odgovornost da se ova jedinstvena prilika pretvori u stvarnost.*

REALIZACIJA AKCIONOG PLANA U OBLASTI TELEKOMUNIKACIJA NA KOSOVU I METOHIJI

Nikola Marković, Društvo za informatiku Srbije

KO SMO MI U TELEKOMUNIKACIJAMA?

Radna grupa NKEU za poglavlje 10 (informaciono društvo imediji) obuhvata i telekomunikacije. Aktivni smo od 2014. godine. Kredibilitet naše zemlje u oblasti telekomunikacija se vidi iz Izveštaja Evropske komisije o napredku 2016. Citiram:

EVROPSKA KOMISIJA

Republika Srbija-Izveštaj o napretku 2016. (izvod)

5.10. Poglavlje 10: Informaciono društvo i mediji

EU podržava dobro funkcionisanje unutrašnjeg tržišta za elektronske komunikacije, elektronsku trgovinu i audio-vizuelne usluge. Pravilima se štite potrošači i podržava univerzalna dostupnost savremenih usluga.

Srbija je umereno pripremljena u ovim oblastima. Postignut je izvestan napredak, naročito usvajanjem Zakona o informacionoj bezbednosti. U narednom periodu, Srbija naročito treba da:

- obezbedi operativnu nezavisnost Regulatorne agencije za elektronske komunikacije i poštanske usluge (RATEL) i ojača administrativne i inspeksijske kapacitete resornog ministarstva;
- obezbedi sveobuhvatnu regulativu o oglašavanju.

U pogledu elektronskih komunikacija i informacionih tehnologija, Zakon o elektronskim komunikacijama tek treba da bude usvojen u skladu sa regulatornim okvirom EU iz 2009. godine.

PODSETIO BIH NA POČETNO STANJE 2013. GODINE.

Prištinske vlasti: osporavaju delatnost i imovinu Telekoma, ruše se sistemi za prenos, ugrožena telekomunikaciona delatnost na celoj teritoriji KiM, skromni kapaciteti, traže ukidanje 381 i svoj pozivni broj nezavistan od Srbije... Stanje vrlo loše!

RASPOLOŽIVI DOKUMENTI:

Sporazum o saradnji

Aranžman o telekomunikacijama (septembar 2013.)

Akcioni plan 2015. Ažuriran Akcioni plan,

Implementaciona grupa (predvodi EU)

Izveštaj o napredku u dijalogu Beograda i Prištine za period 30. april do 31. oktobra 2017. (Kancelarija za KiM i Kancelarija za koordinacione poslove u pregovaračkom procesu sa privremenim institucijama samouprave u Prištini. (www.kim.gov.rs))

OKONČANA JE PRVA FAZA pregovora između Beograda i Prištine (kraj 2017.)

- Osnovan „mts“ DOO zavisno privredno društvo srpske kompanije registrirani po kosovskim propisima, preneti sva imovina na „mts“ DOO, dodeljeno 30 lokacija za bazne stanice, dodeljene licence za fiksnu i mobilnu telefoniju (Izveštaj o napretku...)
- Obnovljeni prekinuti sistemi prenosa,
- Prošireni postojeći kapaciteti,
- Unapređena mobilna telekomunikaciona mreža pušteno u rad 5 novih lokacija i 54 novih baznih stanica (mape pokrivanja pre i posle instalacija novih baznih stanica,
- Obe strane su se složile da Republika Austrija zatraži trocifreni

pozivni broj za KiM. Međunarodna unija za telekomunikacije dodelila za KiM +383

UTOKU JE

- Regulatorna tela obeju strana dogovore su tehničke sporazume o usklađivanju upotrebe GSM opsega i televizijskog signala, emitovanje digitalnog zemaljskog signala u skladu sa principima ITU i izbegavanja ometanja signala između usluga.

OČEKUJE SE

- Implementacija druge faze pregovora o harmonizacija spektra za mobilnu telefoniju i televizijski signal,
- Dalji rad na uspostavljanju funkcionalne i uspešne telekomunikacione kompanije na KiM, a koju koriste svi građani KiM po sve povoljnijim tehničkim i finansijskim uslovima
- Formiranje Grupe za implementaciju uz posredovanje EU, kako bi se izradio Nacrt punog akcionog plana za sprovođenje Sporazuma.

NESPORAZUMI (primer)

Priština kaže +381 više ne postoji. Beograd tvrdi +381 će ostati!

KOMENTARI

- Pregovori su u poslednjih godinu dana usporeni, odvijali su se vrlo teško i uz prekide, različite interpretacije dogovorenog i veliko zalaganje naših predstavnika,
- Civilni sektor, koga predstavljamo, podržava zalaganja i stavove: Kancelarije za KiM, Ministarstva za trgovinu, turizam i telekomunikacije, RATELA i Telekoma Srbija(MTS) i spremni smo da saradujemo.
- Kada priroda problema to dozvoljava, bile bi korisne javne stručne konsultacije!
- Opšti je utisak da se Sporazum uz ogromne teškoće i zastoje realizuje, ima korisne efekte i treba ga nastaviti!
- Nadam se da će i EU dalje podržavati naše aktivnosti u oblasti telekomunikacija na Kosovu i Metohiji i da će pozitivno oceniti naše pripreme u okviru Poglavlja 10 (Info društvo i mediji).

KOSOVO I METOHIJA, GORDIJEV ČVOR, ILI IZBEGAVANA ŠANSA

Aleksandar Vukalović, član Nacionalnog konventa o Evropskoj uniji

Poštovana Ministarka, poštovane dame i gospodo,

Obnarodovan Dijalog, tiče se jednog od, na milenijumskom nivou, presudnih događaja za Srpski narod i Srpsku državu. Kakve god odluke budu donešene i sprovedene, imaće za narod i državu težinu i posledice jednog Berlinskog kongresa, ili Jalte i ujedno predstavlja najkrupnije i najznačajnije političko pregnuće i odlučivanje u istoriji Srpskog naroda. Ili ćemo kao ponornica ostati u ambisu prošlosti, ili ćemo se poučeni dugo utamničenom tradicijom i istorijom, vinuti u budućnost.

Tri moguća raspleta su pred nama.

Prvi, da se stanje zamrzne, što će i dalje imati za pristalice i decenijama radosne korisnike i ovde i u svetu, zbog toga se KiM može nazvati i izbegavanom šansom.

Drugi, političko rešenje prihvatljivo i za nas i za Albance i za svet, ali sporno za Nacionalni interes, ukoliko se u prvi plan ne stavi razlog koji prevazilazi u svemu samu temu Dijaloga, odnosno razlog zbog koga se u ovom vremenu o tome razgovara i koji predstavlja ključ budućnosti Srbije.

I treći, koji razume tragične posledice i prvog i drugog mogućeg raspleta za budućnost naroda i države, a koji podrazumeva da Srbija u ponom smislu i bez ostatka postane u potpunosti integrisan deo Zapadne civilizacije.

Naš glavni pregovarač, nadam se na sreću, slagao se neko ili ne sa njegovom politikom i ideologijom, ima nesumnjiv kapacitet za taj napor i to nije niko osporio ni ovde, ni napolju.

Istorijske okolnosti nameću razlog da se problem KiM nazove i Gordijev čvor Srbije.

Svetlo na kraju tunela će nas obasjati, ukoliko se ostvari ono za šta mnogi pregovarača lagodno i zbog interesa sumnjiče, a loše, ukoliko se ostvari ono, što ti isti od njega traže.

Od pada Berlinskog zida, od Tranzicije kao ljudi i kao Srbi, jedino smo privedi razumu grb i himnu. Mnogi kritikuju ovaj Dijalog i mislim da temeljno absolutno nisu u pravu. Ono što može biti mana Dijaloga je njegov rezultat. Jer već osam decenija Srbi još uvek misle da je ćutanje zlato i u pravu su. Pitanje je koliko će njih na Dijalog odgovoriti, a pravo je pitanje, od tih, koliko će njih reći šta stvarno misli.

Srbi su na pragu toga da dožive da već svaka sledeća generacija potomcima ostavlja za sobom sve manju Srbiju i sve manje Srba.

Ono što jedino ne može biti predmet pregovaranja je to da Srbi na KiM moraju imati obezbeđene i garantovane uslove, da žive kao ljudi i da žive kao slobodni ljudi. Za trajno obezbeđenje tih uslova, pismene garancije se moraju tražiti i od onih zemalja, koje su takve do sada u istoriji davane garancije i poštovale, od kojih jedna mora biti i Srbija.

A nama preostaje da obznamo i da svako od nas i svi mi, proglasimo KiM Srpskim Jerusalimom i velikim naukom i da se sveća sećanja, tuge i nauka nikada ne ugasi.

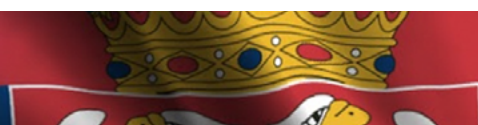
Što su predstojeće odluke, ne samo za KiM, teže za donošenje, tim će budućnost i napredak Srpskog naroda i Srbije biti i izvesniji i brži.

Dan kada će Srbi na ovoj planeti doživeti da im je najbolje u Srbiji, dohvatljiv je, jer je već mnogo decenija daleko tragičnije od toga šta se sa nama, sa našim narodom i našom državom događalo, to, kako bi i nama i Srbiji moglo da bude i gde nam je i mesto.

Mi i dalje, zahvaljujući nesamoljivom duhu i znasi nacije, našoj kulturi i istoriji, imamo snage da ponovo budemo Pijemont za narode Balkana i ponovo nesavladiv i nepokoran stub odbrane Zapadne civilizacije na Jugoistoku.

Jedino pitanje je da li ćemo imati snage da sa odrekne i odvojimo od onoga, od čega su glavom bez obzira pobjegli sva Slovenska braća, računajući i najvećeg među njima.

U ostvarenju tog, takoreći sna, nemože nam pomoći ni sila, ni snaga, ni lukavost, ni novac, ni prijatelji, ni odmoći neprijatelji, već samo pamet i odnos prema njoj.

EVROPSKE INTEGRACIJE I KOSOVO

Maja Bjeloš, član RG NKEU za Poglavlje 35

I. DOSTUPNOST INFORMACIJA, TRANSPARENTNOST, JAVNOST, JASNOĆA

U Uvodnoj izjavi Republike Srbije na Međuvladinoj konferenciji o pristupanju Republike Srbije Evropskoj uniji u januaru 2014. godine je rečeno da će „posebnu ulogu u pristupnim pregovorima imati organizacije civilnog društva” i da će „na taj način ovaj proces dobiti puni legitimitet i postati vlasništvo svih građana Republike Srbije. Ovakvu izjavu prati i stav Unije, koji podrazumeva i da je „u ojačavanju javnog poverenja prilikom proširenja Unije odluke potrebno donositi što otvorenije kako bi se obezbedila javnost procesa.”

Rezultati praćenja primene zakona i usvajanja vladinih propisa ukazuju na to da Vlada Srbije teži tome da građanima ograniči pristup informacijama od javnog značaja tokom evropskih integracija.¹ Ograničen pristup informacijama odnosi se i na pregovaračke pozicije o pojedinim poglavljima, na podatke o usklađenosti pravnog okvira Srbije sa pravnim tekovinama EU, kao na druge povezane akte i predmete u procesu pridruživanja Uniji. Ograničenja su uspostavljena uredbama i zaključcima Vlade Srbije iz 2015. godine koje su menjane tokom 2016. i 2017. i sadrže oznaku „restriktivno/limite”

Potrebno je ukinuti mogućnost označavanja informacija i

¹ Mandić S. i Bjeloš M. *Otvoreno o javnim politikama – Objektivno i pravovremeno informisanje građana u procesu evropskih integracija Beograd: Beogradski centar za bezbednosnu politiku, 2017.* http://www.bezbednost.org/upload/document/izvestaj_informisanje_građana_web.pdf

dokumenata oznakom „restriktivno/limite” Takođe, potrebno je pojedine podatke označiti određenim stepenom tajnosti, ali:

- samo u pojedinačnim slučajevima (tajnost se ne može pretpostavljati);
- samo u postupku i iz razloga predviđenih Zakonom o tajnosti podataka;
- samo u onim slučajevima u kojima postoji stvarna opasnost da dostupnost informacije javnosti može da nanese štetu državnim organima ili Republici Srbiji.

Propisi o tajnosti ne smeju se zloupotrebljavati kako bi se prikivale informacije od javnosti.

Nezavisno od toga što Evropska unija formalno ne zahteva Pregovaračku poziciju Srbije u okviru poglavlja 35, smatram da jedan takav dokument treba da postoji i da bi bio od izuzetne važnosti za budući tok pregovora. Ukoliko Vlada može jasno da se izjasni i pozicionira u odnosu na druge politike, smatram da može i treba da ima svoju poziciju o Kosovu na osnovu koje pregovara a koja je pretočena u javno dostupan dokument.

JAVNOST – Nacionalni konvent o Evropsku uniji predstavlja deo civilnog društva, ali ne civilno društvo u celini. S obzirom na to da se Unutrašnji dijalog odvija na stručnom nivou i u organizovanom formatu, u njemu ne učestvuju brojni građani i njihova udruženja a posebno izostaje ženska perspektiva. Uključivanje rodne perspektive je važno ne samo za Unutrašnji, već i za Dijalog između Beograda i Prištine. Usvajanjem Nacionalnog akcionog

plana za primenu Rezolucije 1325 u Srbiji² u maju 2017. Vlada Srbije se obavezala da uključi više žena u Dijalog, da Dijalogom obuhvati i teme koje su od važnosti za žene, kao i da podrži inicijative organizacija civilnog društva u ovoj oblasti.

Kako bi se dosadašnji stručni dijalog preneo na građane od suštinske važnosti je da se uključi Narodna skupština Republike Srbije. Pored toga, budući da pregovore o pristupanju Srbije Evropskoj uniji i sa Prištinom vode dve vlade, smatram da je važno da veću i aktivniju ulogu u procesima ima predsednica Vlade Srbije pored resornih ministara i direktora Kancelarije za Kosovo i Metohiju.

JASNOĆA - Potrebno je uneti više jasnoće u sva tri procesa – proces pregovaranja sa Evropskom unijom u okviru poglavlja 35, Dijalog između Beograda i Prištine, Unutrašnji dijalog. Od jasnoće zavisi i ostvarenje cilja. Kada su politike jasne, konkretne, racionalne, javne onda znamo šta želimo da postignemo, u kom pravcu želimo da idemo i šta je to što treba da uradimo da postignemo cilj. Neznanje, zatim nejasni, rasuti, uopšteni stavovi, politike, ciljevi stvaraju konfuziju, unose strah, služe kao izgovor za odlaganje i nedonošenje odluka, neodgovornost.

2. ZVANIČNA DOKUMENTA

Politika Vlade Srbije mora da se zasniva na zvaničnim dokumentima koja sadrže službena obeležja, odgovornu instituciju ili lice i potpis, umesto na govorima, medijskim izjavama, tekstovima u novinama. Želim da ukažem na to da originalni tekst Briselskog sporazuma koji je potpisan 19.04.2013. još uvek nije dostupan javnosti. Dostupan je prevod sporazuma na srpskom jeziku na sajtu Kancelarije za Kosovo i Metohiju. Važno je da se pitanja koja bitno određuju pravac

² Zaključak Vlade Srbije, http://www.mod.gov.rs/multimedia/file/staticki_sadržaj/dokumenta/akcioni_planovi/2017/Zaključak%20Vlade%20o%20usvajanju%20NAP%20za%20primenu%20R_1325%20SB%20UN%20u%20R_Srbiji.pdf

razvoja države i društva ne dogovaraju usmeno, već da sve bude dokumentovano i javno dostupno. Pored toga, neophodno je da se prati i blagovremeno izveštava o primenama svih sporazuma sa Prištinom. Prvi pisani dokument o primeni Briselskog sporazuma je objavljen tek dve godine kasnije, dakle, u aprilu 2015. godine. Do tada su mnoge organizacije civilnog društva sprovele terenska istraživanja i izveštavale o njegovoj primeni.

3. HOLISTIČKI PRISTUP REŠAVANJU

Ukoliko želimo da rešenje Kosova bude sveobuhvatno onda je potrebno da se sagleda šire, ne samo u kontekstu pridruživanja Evropskoj uniji. Kad je reč o širini sagledavanja problema i traženja rešenja, važno je posmatrati Kosovo izvan bezbednosno-vojne sfere. To podrazumeva da je osim generala, pripadnika Vojno-obaveštajne, Vojno-bezbednosne agencije i Bezbednosno-informativne agencije koji aktivno rade na rešenju Kosova bitno uključiti više stručnjaka za ljudska prava, albanski jezik, politikologa, stručnjaka za međunarodno, pravo Evropske unije, imovinska prava i druge stručnjake iz relevantnih oblasti.

4. MIR I STABILNOST

Smatram da su garanti mira i stabilnosti postojanje vladavine prava, stabilnih demokratskih institucija, demokratsko uređenje države i društva, kao i politički aktivni građani koji svoje delovanje zasnivaju na objektivnim informacijama i znanju.

PROCES NORMALIZACIJE ODNOSA U KONTEKSTU BERLINSKOG PROCESA

Aleksandra Popović, Konrad Adenauer Stiftung

UVOD

Pomirenje zahteva od „političkih elita hrabrost i odgovornost, spremnost da reči pretvore u dela koja će zemlje pomiriti u miru i slobodi, a konflikte rešiti kroz dijalog i kompromise“. Ovaj politički imperativ današnjice izgovorio je na prošlogodišnjem majskom forumu Fondacije Konrad Adenauer u Berlinu njen tadašnji predsednik, i bivši predsednik Evropskog parlamenta, dr Hans-Gert Petering.

Fondacija Konrad Adenauer podržava demokratizaciju zemalja Zapadnog Balkana kroz projekte i programe sa državnim institucijama, političkim akterima i civilnim društvima u Srbiji i Nemačkoj.

Najnoviji projekat podrške demokratizacije i evropske perspektive Srbije jeste Berlinski proces. Politički stil koji Berlinski proces neguje, a to je javna debata koja dopušta razlike i različitosti, koja integriše, i time jača demokratiju, naročito je važan za unutrašnji dijalog o Kosovu. U takvom maniru biće moguće da se formuliše jasna strategija Beograda za finalnu fazu pregovora sa Prištinom.

PROCES NORMALIZACIJE ODNOSA BEOGRADA I PRIŠTINE U KONTEKSTU BERLINSKOG PROCESA

Berlinski proces je snažan politički signal Evrope i Nemačke da su one posvećene političkom i društvenom razvoju Zapadnog

Balkana. Zbog toga je prirodno da normalizacija odnosa Beograda i Prištine teče kroz ekonomske, infrastrukturne, kulturne, omladinske, energetske i transportne kanale Berlinskog procesa. Pokretanjem Berlinskog procesa nemačka kancelarka Angela Merkel promenila je letargični duh evropskih integracija, i lansirala dodatni politički stimulans proširenju.

Berlinski proces postao je tako važan instrument, važna platforma za normalizaciju odnosa Beograda i Prištine:

- Berlinski proces je reformski proces, on preuređuje odnose po pitanjima koja su nekada izazivala ratove
- Berlinski proces je „rasvetljivač“ „konstruktivnih nejasnoća“ iz postignutih sporazuma jer doprinosi zakonskom uređenju i institucionalizaciji odnosa
- Berlinski proces deblokira budućnost Zapadnog Balkana jer umrežava mlade ljude. RYCO, ali i drugi programi akademske razmene, sportskih kao i programa stipendiranja podstiču normalizaciju odnosa mladih sa Kosova i iz Srbije
- Berlinski proces konkretizuje odnose Beograda i Prištine kroz ekonomsku saradnju. Kao što je rekla kancelarka Angela Merkel na zapadnobalkanskom samitu, „Ljudi to čekaju. Oni ne žive od reči i od najava“
- Berlinski proces je vrednosna platforma za rešavanje kosovskog pitanja i za normalizaciju odnosa jer pretpostavlja mir, pomirenje, slobodu, demokratiju, bezbednost. Upravo u koalicionom sporazumu novoformirane nemačke vlade stoji da se evropska integracija i evropski opstanak baziraju na demokratskim i pravnodržavnim vrednostima

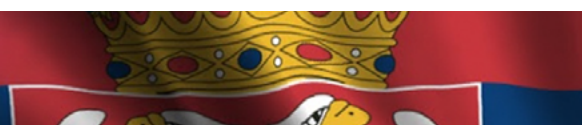
- Berlinski proces podstiče političko zajedništvo u Evropi, kao i parlamentarnu saradnju radi formulisanja delotvorne politike za normalizaciju odnosa
- Berlinski proces smanjuje razlike između Beograda i Prištine, smanjuje razlike u odnosu na zemlje Evropske unije.

Spomenula bih samo da je, kao doprinos Berlinskom procesu i normalizaciji odnosa Beograda i Prištine, Fondacija Konrad Adenauer pokrenula projekat TRIANGLE INITIATIVE. Ovaj projekat (ekonomska povezanost, dobrosusedski odnosi i razvoj civilnog društva i povezanost među ljudima) pomaže Beogradu, Prištini i Tirani da njihova saradnja bude što efikasnija kroz kreiranje kompatibilnih politika za zajednički biznis, agrarne projekte, komorsku saradnju, udruživanje malih i srednjih preduzeća, saradnju društveno i politički angažovanih žena i mladih.

ZAKLJUČAK

Za normalne i konstruktivne odnose važan je konstruktivan i produktivan dijalog. Nadamo se da će današnji sastanak pomoći da se kreiraju održiva rešenja, zasnovana na kompromisima i dobroj nameri.

Jer upravo aktuelne internacionalne krize, ali i dojučerašnji zategnuti odnosi, nemiri i ratovi u regionu podsećaju nas, ali i podstiču, da za rešavanje odnosa koristimo dijalog. Da o našim interesima pregovaramo.

SREĆNI PRAZNICI!

U Biltenu Radne grupe NKEU za Poglavlje 35 se iznose stavovi o pregovorima između Beograda i Prištine, prednostima i posledicama ponuđenih rešenja na stanje demokratije i društva u Srbiji, položaj i zaštitu etničkih zajednica na Kosovu, regionalnu stabilnost i pomirenje, Evropske integracije Srbije i druge važne teme od interesa za razvoj našeg društva. U biltenu se objavljuju tekstovi i stavovi članica Radne grupe, ali se daje mogućnost i drugim društvenim i političkim akterima da iznesu svoje stavove po pitanjima od značaja za Poglavlje 35. Bilten izlazi više puta mesečno, distribuira se putem elektronske pošte, i može da se preuzme sa internet stranice Nacionalnog konventa o Evropskoj uniji, kao i sa stranice Instituta za teritorijalni ekonomski razvoj (InTER) koji koordinira radom Radne grupe za Poglavlje 35 i uređuje sadržaj biltena.

BILTEN RADNE GRUPE NACIONALNOG KONVENTA O EVROPSKOJ UNIJI ZA POGLAVLJE 35

Specijalno izdanje (decembar 2019.)

poglavlje35@regionalnirazvoj.org

www.eukonvent.org

www.regionalnirazvoj.org

Mišljenja i stavovi izraženi u ovom Biltenu predstavljaju stavove autora i ne odražavaju neophodno zvanične stavove Fondacije za otvoreno društvo, Srbija, Nacionalnog konventa o Evropskoj uniji, ni InTER-a.

FONDACIJA ZA OTVORENO DRUŠTVO, SRBIJA

